

Research Paper

evaluation and understanding the experiences of educational stakeholders in academic guidance in schools, with an emphasis on the extent and quality of the achievement of the indicators of the Fundamental Transformation Document

Davoud Tahmasebzadeh Shikhlar^{*1} Masoume Imannejhad²

¹ Professor, Department of Education, Faculty of Education and Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran

² M.A in Curriculum Development, Teacher in Education District 4, Tabriz, Tabriz, Iran

10.22080/EPS.2025.30608.2386

Received:

October 27, 2025

Accepted:

December 8,
2024

Available online:

March 6, 2026

Keywords:

Academic
Guidance,
Fundamental
Transformation
Document,
Educational
Planning,
Educational
Stakeholders

Abstract

Aim: Selecting a major and career is a vital decision. The education system faces challenges in helping individuals find appropriate professional and social roles. Academic guidance services can effectively support this. This study assesses educational stakeholders' experiences with academic guidance to achieve goals from the Fundamental Transformation Document and improve educational planning.

Methodology: This research uses an applied mixed-method approach, combining quantitative (descriptive-survey) and qualitative (interpretative phenomenology) methods. The quantitative study involved 450 educational stakeholders from East Azerbaijan's first-year secondary schools, selected through multi-stage cluster sampling. For the qualitative section, 25 counselors were chosen until saturation. A researcher-made questionnaire validated by experts and showing a Cronbach's alpha of 0.86 was used for data collection in the quantitative part. The qualitative data were gathered through semi-structured interviews, with validity from expert feedback. Data analysis included descriptive and inferential statistics in SPSS27, and thematic analysis for qualitative insights.

Results: The findings indicate that the realization of all six indicators of the educational guidance plan, as perceived by educational stakeholders, is above average. However, the quality of their realization reveals several weaknesses and few strengths. The highest priority indicator for realization was resources, facilities, and equipment, while the lowest was the implementation calendar, evaluation, and monitoring. Consequently, stakeholders emphasize the need for serious attention to improving the quality of all indicators, particularly the implementation calendar and evaluation processes.

Conclusions and Suggestions: The study concludes that while the implementation level of the educational guidance plan is acceptable, the quality remains unsatisfactory, necessitating ongoing monitoring and revision.

Innovation and Originality: This study uniquely combines quantitative and qualitative approaches to investigate the extent and quality of the educational guidance plan's implementation, offering solutions for improving and reforming educational planning—a topic not previously addressed in this manner.

*Corresponding Author: Davoud Tahmasebzadeh Shikhlar

Address: Professor, Department of Education,
Faculty of Education and Psychology, University of
Tabriz, Tabriz, Iran

Email: d.tahmaseb@tabrizu.ac.ir
Tel: +041-33392078

Extended Abstract

Introduction

The task of education is to provide opportunities for each student to reach their full potential in the educational, professional, social, and emotional domains (Lanenburg, 2010). Achieving this ability and capacity requires guiding students on the right academic and professional path, acquiring social skills, and nurturing emotions properly. Therefore, students are not without guidance and direction in the educational process. Guidance and counseling services are an essential and necessary part of education and are directly focused on this task, preparing students to take increasing responsibility for their decisions and to grow in their ability to understand and accept responsibility for their choices (Gibson, 2001). In other words, one of the important goals of education is to guide and create a basis for the comprehensive development of the individual and to educate healthy, efficient, and responsible people to play various roles in individual and social life (Sozandeh and Majerd, 2016).

One type of this guidance is educational guidance, which is the process of providing guidance and counseling services to students so that they can become familiar with their talents, interests, abilities, and personality traits, as well as identify the branches and fields of study and jobs needed by society, and based on that, consciously choose the appropriate branch and field of study. Deciding on a major and career is one of the most important and decisive issues in every person's life, and planning to place the individual in this appropriate professional and social position is one of the biggest challenges facing the education system and one way to achieve this is for students to benefit from academic guidance services at school.

Methodology

The present study was conducted with the aim of evaluation and understanding the experiences of educational stakeholders in academic guidance in schools, with an emphasis on the extent and quality of the achievement of the indicators of the Fundamental Transformation Document and strategies for improving educational planning. The research method was applied research in terms of purpose and mixed (quantitative and qualitative) in terms of approach. In the quantitative part, the research method was descriptive-survey and in the qualitative part, it was interpretative phenomenology. The statistical population of the quantitative part of the study included educational stakeholders (principals, teachers, and counselors) of the first year of secondary school in East Azerbaijan province, and in the qualitative part, educational stakeholders (school counselors). Sampling in the quantitative section was done in a multi-stage cluster manner based on the Morgan table, with a total of 450 people, and in the qualitative section, the sampling was done in a theoretical purposeful manner, with a total of 25 people selected based on data saturation. To collect data in the quantitative part of the researcher-made questionnaire, The present questionnaire had 6 main components: objectives (with 7 items and from questions 1 to 7), pillars and tasks (with 8 items and from questions 8 to 15), criteria and factors (with 8 items and from questions 16 to 23), resources, facilities and equipment (with 8 items and from questions 24 to 31), culture building and information (6 items and from questions 32 to 37), and implementation calendar, monitoring and evaluation (with 5 items and from questions 38 to 42) It had a total of 42 items and was scored on a five-point Likert scale, ranging from "I don't know" (score zero) to "very much" (score four), with no reverse scoring. The opinions of expert professors and experts were used to examine its content validity, and the Cronbach's alpha method was used to examine its reliability, the alpha value of which was calculated to be 0.86. In the qualitative part of the research, a semi-structured interview tool was used. To examine its validity, the opinions of expert professors and experts were used, and to examine its reliability, the peer review method was used. To analyze the data in the quantitative part, descriptive and inferential statistics, one-sample t-test, Friedman and post hoc tests, and SPSS27 software were used, and in the qualitative part, thematic analysis method was used..

Findings

The research findings showed that the level of realization of all six indicators of the educational guidance plan from the perspective of educational stakeholders was above average; however, the quality and manner of their realization had few strengths and many weaknesses. Also, from the perspective of educational stakeholders, the highest average priority for realizing the six indicators of the educational guidance plan belonged to the resources, facilities, and equipment index, and the lowest average belonged to the implementation calendar, evaluation, and monitoring index. Therefore, from the perspective of those concerned with educational affairs, the implementation calendar, evaluation, and monitoring index has the lowest level of realization, and it is necessary to pay serious and fundamental attention to the quality of implementation of all indicators, especially the implementation calendar, evaluation, and monitoring index, so that it can gain relative satisfaction from the perspective of those concerned.

Conclusion

Based on the above findings, it can be concluded that the level of implementation of the educational guidance plan is acceptable, but the quality of its implementation is not satisfactory, and it is necessary to monitor and revise the quality of its implementation.

Funding

This research was conducted with the financial support of the General Directorate of Education of East Azerbaijan Province in the form of a research project entitled "Evaluation of the extent and manner of realization of the educational indicators of the fundamental transformation document in the educational guidance process of high school students in East Azerbaijan Province" under contract number 122/281732/1800.

Authors' Contribution

Author contributed equally to the conceptualization and writing of the article. author approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work

Conflict of Interest

This research has no beneficial conflict with any group.

Acknowledgments

*The authors of this article have used artificial intelligence tools for editing, translating, and summarizing. All intellectual contributions, ideas, and scientific content have been developed solely by the authors. In addition, this article is based on the 1404 AH research call from the Provincial Directorate of Education. The author sincerely thanks them.

*

مقاله پژوهشی

ارزیابی و فهم تجارب ذیربطان آموزشی از هدایت تحصیلی در مدارس با تاکید بر میزان و کیفیت تحقق شاخص های سند تحول بنیادین**

داود طهماسب زاده شیخلار*^۱ ID، معصومه ایمان نژاد^۲^۱ استاد گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
^۲ کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، دبیر آموزش و پرورش ناحیه ۴ تبریز، تبریز، ایران

10.22080/EPS.2025.30608.2386

چکیده

هدف: انتخاب رشته و شغل تصمیم مهمی است. سیستم آموزشی با چالش‌هایی در کمک به افراد برای پیدا کردن نقش‌های مناسب حرفه‌ای و اجتماعی روبرو است. خدمات مشاوره تحصیلی می‌توانند به طور مؤثری از این امر حمایت کنند. این مطالعه تجربیات امنای آموزشی را با مشاوره تحصیلی ارزیابی می‌کند تا به اهداف سند تحول بنیادین دست یابند و برنامه‌ریزی آموزشی را بهبود بخشند.

روش‌شناسی: این تحقیق از رویکرد مختلط کاربردی استفاده می‌کند و روش‌های کمی (توصیفی-پیمایشی) و کیفی (پدیدارشناسی تفسیری) را ترکیب می‌کند. مطالعه کمی شامل ۴۵۰ امین آموزشی از مدارس دوره متوسطه سال اول آذربایجان شرقی بود که از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. در بخش کیفی، ۲۵ مشاور انتخاب شدند تا به اشباع برسند. یک پرسشنامه ساخته‌شده توسط پژوهشگر که توسط کارشناسان تأیید شده و دارای آلفای کرونباخ ۰/۸۶ بود، برای جمع‌آوری داده‌ها در بخش کمی استفاده شد. داده‌های کیفی از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری شد که اعتبار آن از بازخورد کارشناسان تأمین شد. تحلیل داده‌ها شامل آمار توصیفی و استنباطی در SPSS۲۷ و تحلیل تماتیک برای دستیابی به بینش‌های کیفی بود.

نتایج: یافته‌ها نشان می‌دهند که تحقق تمام شش شاخص طرح آموزشی، به طور متوسط، بالاتر از میانگین توسط امنای آموزشی درک شده است. با این حال، کیفیت تحقق آن‌ها نشان‌دهنده چندین ضعف و چند قدرت است. شاخص اولویت دار برای تحقق، منابع، امکانات و تجهیزات بود در حالی که پایین‌ترین آن، تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت بود. بنابراین، ذینفعان بر نیاز به توجه جدی به بهبود کیفیت تمام شاخص‌ها، به ویژه تقویم اجرایی و فرآیندهای ارزیابی تأکید می‌کنند.

نتایج و پیشنهادات: این مطالعه نتیجه‌گیری می‌کند که هرچند سطح اجرایی طرح مشاوره تحصیلی قابل قبول است، کیفیت آن رضایت‌بخش نیست و نیاز به نظارت و تجدیدنظر مستمر دارد.

نوآوری و اصالت: این مطالعه به طور منحصر به فردی رویکردهای کمی و کیفی را برای بررسی دامنه و کیفیت اجرای طرح مشاوره تحصیلی ترکیب کرده و راه‌حلی برای بهبود و اصلاح برنامه‌ریزی آموزشی ارائه می‌دهد، موضوعی که پیش از این به این شکل مورد بررسی قرار نگرفته است.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۸/۰۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۹/۱۷

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۱۲/۱۵

کلیدواژه‌ها:

هدایت تحصیلی، سند تحول بنیادین، مشاوره و راهنمایی، برنامه ریزی آموزشی، ذیربطان آموزشی

* این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی تحت عنوان «ارزیابی میزان و نحوه تحقق شاخص های تحصیلی سند تحول بنیادین در فرایند هدایت تحصیلی دانش آموزان دوره متوسطه استان آذربایجان شرقی» است که با حمایت مالی اداره کل آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی به شماره قرارداد ۲۸۱۷۳۲/۱۲۲/۱۸۰۰ انجام یافته است.

* نویسنده مسئول: داود طهماسب زاده شیخلار

آدرس: استاد گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

ایمیل: d.tahmaseb@tabrizu.ac.ir
تلفن: ۰۴۱۳۳۳۹۲۰۷۸

مقدمه

وظیفه آموزش و پرورش فراهم کردن فرصت‌هایی برای هر دانش‌آموز جهت رسیدن به توانایی کامل خود در حوزه‌های آموزشی، حرفه‌ای، اجتماعی و عاطفی است (Lunenburg, 2010). رسیدن به این توانایی و ظرفیت مستلزم هدایت دانش‌آموزان به مسیر صحیح تحصیلی، حرفه‌ای، کسب مهارت‌های اجتماعی و پرورش صحیح عواطف می‌باشد. از این‌رو، دانش‌آموزان در فرایند تحصیلی بی‌نیاز از راهنمایی و هدایت نیستند. راهنمایی و خدمات مشاوره، بخش ضروری و الزامی آموزش و پرورش است و مستقیماً روی این وظیفه متمرکز می‌باشد و دانش‌آموزان را آماده می‌کند تا مسئولیت فزاینده تصمیمات خود را به‌عهده گرفته و در توانایی خود برای درک و قبول مسئولیت انتخاب‌های خویش رشد کنند (Gibson, 2001). به بیانی دیگر یکی از اهداف مهم آموزش و پرورش، هدایت و ایجاد زمینه برای رشد همه‌جانبه فرد و تربیت انسان‌های سالم، کارآمد و مسئول برای ایفای نقش‌های مختلف در زندگی فردی و اجتماعی است (sozandeh & mojarra, 2016). اما مطابق مطالعات صورت گرفته الگوهای آموزشی و برنامه‌های درسی موجود، دانش‌آموزان را برای زندگی و رویارویی مؤثر با چالش‌های عصر کنونی پرورش نمی‌دهند لذا نظام آموزشی ما نیازمند الگوهای آموزشی جدید بوده، الگوهایی که بتوانند نگرش و مهارت‌های متناسب با نیازهای دنیای امروز را در دانش‌آموزان ایجاد نمایند (Azizi & et al, 2024; cited by Sarvi et al, 2025).

یکی از اقسام این هدایت، هدایت‌تحصیلی می‌باشد که عبارت است از فرآیند ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره به دانش‌آموزان تا ضمن آشنایی با استعدادها، علایق، توانایی‌ها و ویژگی‌های شخصیتی خود، شاخه‌ها و رشته‌های تحصیلی و مشاغل مورد نیاز جامعه را شناخته و بر اساس آن آگاهانه شاخه و رشته تحصیلی مناسب را انتخاب کنند (New Educational Guidance Manual, 2016; Karamdoost et al., 2006). بعبارتی هدف خدمات راهنمایی تحصیلی-شغلی تنها آشنا ساختن نوجوانان با دنیای روبه رشد و متحول تحصیل و کار و کمک به آنها درکشف استعدادهای خود و انتخاب رشته تحصیلی یا شغلی نیست؛ بلکه هدف اصلی، پرورش جوانانی است که مجهز به مهارت‌های تصمیم‌گیری و مشکل‌گشایی در همه زمینه‌های زندگی باشند و بتوانند به ارزیابی انتقادی عقاید و افکار و راه‌حل‌ها بپردازند؛ از این جهت راهنمایی از هر نوعی که باشد؛ تحصیلی-شغلی یا سازشی، پویایی است آموزشی که به‌صورت فردی یا گروهی به فرد کمک می‌کند تا از طریق شناخت خویشتن (استعدادها، رغبت‌ها، نیازها، ارزش‌ها و ...) و شناخت محیط (امکانات و محدودیت‌ها) و کسب مهارت‌های مشکل‌گشایی در اخذ تصمیمات عاقلانه، برخورد صحیح با مسائل زندگی و حرکت به سوی کمال وجودی خویش، به خود رهبری برسد (Zandipour, 2003).

این درحالی است که امروزه پیچیدگی و دگرگونی دنیای کار (Bakhshi, 2014, Hashemi, 2004)، سرعت فزاینده رشد تکنولوژی (Mazlomian, koti, 2018; Rostami, 2018; Maharati & Hasani rad, 2016; Taregh, 2002; Sohn, 2016)، تقاضاهای روزافزون برای ورود به برخی مشاغل (Ahmaipour & Yosefi, 2014) و نیاز به کسب دانش و مهارت‌ها با توجه به تفاوت‌های فردی (Akram Dehghani et al (A); Akram (B) Dehghani et al (B))، موجب برهم خوردن تعادل آموزش و بازار کار شده و مشکلاتی را در چگونگی هدایت استعدادها، راهنمایی شغلی و تصمیم‌گیری حرفه‌ای به وجود آورده است (Kosari, 2016). لازمه خروج از این بن بست، فراهم شدن شرایط جهت شناسایی استعداد و علایق دانش‌آموز و آشنایی با مشاغل موجود و بهره‌گیری از آموزش‌های متناسب با ویژگی‌های شخصی خود و هدایت به حرفه‌ها و مشاغل همخوان با توانایی‌های ذاتی و اکتسابی او در راستای بهره‌برداری هر چه بیشتر از توانایی‌ها و امکانات شخصی است که محل شناسایی و هدایت این استعدادها و توانایی‌ها در آموزش و پرورش و تحت فرایندی به نام هدایت‌تحصیلی است که مقدمه‌ای برای انتخاب مشاغل آتی دانش‌آموزان است. اما پژوهش‌ها در باب راهنمایی و هدایت تحصیلی نشان می‌دهد

که برنامه هدایت تحصیلی در چند سال اخیر کارآمدی لازم را نداشته و به عقیده کارشناسان و صاحب‌نظران آسیب‌های فراوانی را موجب شده است (Rezaei Madani, 2018؛ Tahmasebzadehsheikhlar et al, 2022؛ Kosari, 2016).

برنامه هدایت تحصیلی در ایران براساس طرحی که توسط شورای عالی آموزش و پرورش در سال ۱۳۹۵ تصویب شده اجرا می‌شود. این طرح براساس سند تحول بنیادین شامل شش فصل که عبارتند از: اهداف، ارکان و وظایف، ملاک‌ها و عوامل هدایت تحصیلی، منابع و امکانات و تجهیزات، فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی، تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت می‌باشد. از آن‌جا که در دهه اخیر تغییرات چشمگیری در زمینه هدایت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه صورت نگرفته و فرآیند و ملاک‌های هدایت تحصیلی همان فرآیندها و ملاک‌های سال‌های قبل می‌باشند و ناکارآمدی این فرآیندها و ملاک‌ها در تحقیقات کیفی و کمی در نحوه هدایت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه و دانشگاه با عدم رضایت دانش‌آموزان و دانشجویان در انتخاب رشته و شغل به همراه بوده و مشهود می‌باشد (Askari & Rangbar, 2018؛ Sohrabi et al, 2017؛ Kosari, 2016؛ Talezari, 2016؛ Ahmadi, 2015؛ Arfaei, 2008؛ Elmi et al, 2017) و از استعدادهای دانش‌آموزان در فرآیند هدایت تحصیلی ارزیابی دقیقی به عمل نمی‌آید (Nazari, 1996؛ Ahmadi, 2015) و ملاک نمرات درسی به‌عنوان ملاک هدایت تحصیلی، ملاکی ناکارآمد محسوب شده و قابلیت پیش‌بینی دقیق موفقیت تحصیلی در رشته آینده را ندارد (monshi, 2010؛ Idrisi, 1997؛ Nazari, 1996) و هدایت تحصیلی نادرست باعث افت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود (Ahmadi, 2015). کمبود نیروی مشاور در مدرسه‌ها (Folladi, 2023) و خدمات مشاوره هدایت تحصیلی بدلیل انباشتگی غیرمرتبط وظایف مشاور از کیفیت لازم برخوردار نیست (Esmailipour, 2003؛ Mohammadi, 1998) و همچنین بدلیل مشکلاتی از قبیل تعیین رشته زود هنگام و مبتنی بر شناخت ناقص از خود، عدم تناسب سطح دشواری مواد درسی قبل و بعد از ورود به رشته، ناکارآمدی بانک اطلاعاتی تحصیلی و شغلی در مدارس و توزیع نامتوازن دانش‌آموزان مستعد در رشته‌های مختلف (Rezapour & Shafiei, 2014؛ Eghbali, 2014؛ Heidari, 2022) عدم ارتباط مؤثر مشاور با دانش‌آموزان است (Noraei, 2016؛ Ghasemi & Dadras Khaledi, 2015). آشنا نبودن دانش‌آموزان با شرایط عملی اشتغال (Eskandari, 2017) طولانی بودن آزمون‌های توانایی و رغبت و خستگی جسمی و ذهنی و پاسخگویی بدون دقت و تمرکز دانش‌آموزان به مواد آزمون (Nasimi, 2016)؛ توجه ناکافی دانش‌آموزان درباره هدف آزمون‌های توانایی و رغبت و نامناسب بودن بازه زمانی اجرای آزمون‌ها و محول کردن اجرای آزمون به افرادی غیر از خود دانش‌آموز (Ahadi, 2017 Cited by Rezaei Madani et al, 2019) از مهم‌ترین چالش‌های هدایت تحصیلی است.

از منظر دیگر، سازمان‌های آموزشی جهت تحقق اهداف خود به آسیب‌شناسی و ارزشیابی برنامه‌های خود نیاز مبرمی دارند تا معلوم شود که اقدامات و عملیات انجام شده تا چه حد با ملاک‌ها و موازین پیش‌بینی شده تطابق دارند (Soltani & Rajei, 2018). عدم تطابق تحصیلات با شغل افراد (Azizi, 2003؛ Naeini, 2017)، عدم توازن در توزیع دانش‌آموزان در رشته‌های موجود و همچنین تمایل و گرایش شدید به رشته‌های نظری، بخصوص رشته تجربی در سال‌های اخیر (Sazemane sanjesh Amozeshi, 2018) در جامعه بیانگر یک آسیب شدید اجتماعی در کشور است و نشان دهنده این واقعیت است که باید تحقیقات جامع در این بخش صورت گرفته و سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های این بخش مورد بازبینی عمیق قرار گیرد (Abedini et al, 2017). از این‌رو، انجام پژوهش حاضر ضروری به نظر می‌رسد؛ به طوری‌که انجام پژوهش حاضر از دو بعد دارای ضرورت و اهمیت خاص است؛ از بعد نظری مطالب پژوهش حاضر به گسترش و توسعه دامنه مطالعاتی حوزه هدایت تحصیلی کمک می‌کند تا آگاهی اجتماعی والدین، معلمان، دانش‌آموزان و دست‌اندرکاران نظام آموزشی بالا رود و پژوهشگران آتی نیز بتوانند از نتایج و پیشنهادات این پژوهش استفاده نمایند و از بعد عملی نیز نتایج حاصل از چنین پژوهشی، در سیاست‌گذاری آموزشی به منظور اتخاذ سیاست‌های مؤثر در زمینه ارتقای سطح پیشرفت هدایت تحصیلی در دوره اول

متوسطه در سطح استان و همچنین مشاورین مدرسه جهت هدایت تحصیلی دانش‌آموزان و همچنین بهبود عملکرد شغلی و تحصیلی آتی دانش‌آموزان مستقیماً قابلیت کاربرد دارد. به طوریکه رغبت و علاقه در دانش‌آموزان نسبت به مدرسه و خلق شوق یادگیری برنامه‌های درسی از پیامدهای مثبت هدایت تحصیلی صحیح خواهد بود و موجب درگیری دانش‌آموزان در یادگیری‌های مدرسه‌ای سودمندتر و مفیدتر، و حرکت به سوی یادگیری معنادار و عمیق، با ایجاد ارتباط بین برنامه درسی با زندگی واقعی، شغلی و حرفه‌ای دانش‌آموزان خواهد شد. در این شرایط است که حضور دانش‌آموزان در کلاس‌های درس جزو اولویت‌های اول آنان خواهد شد. با توجه به آنچه گفته شد پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سوال است که میزان و کیفیت تحقق شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت تحصیلی در فرایندهای هدایت تحصیلی جاری در نظام آموزشی چگونه است؟ و چه راهکارهایی را جهت بهبود و ارتقای تحقق آنها می‌توان ارائه کرد؟

روش‌شناسی

پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی، به لحاظ رویکرد، آمیخته (کمی و کیفی) بود که در بخش کمی، روش پژوهش از نوع توصیفی-پیمایشی و در بخش کیفی از نوع پدیدارشناسی تفسیری بود. جامعه آماری پژوهش در بخش کمی شامل ذیربطان امور آموزشی شامل مدیران، دبیران و مشاوران مدرسه دوره اول متوسطه که مطابق آمار اخذ شده از اداره کل آموزش و پرورش استان به ترتیب ۶۰۰، ۶۵۰۰ و ۴۰۰ نفر بودند. در بخش کیفی نیز جامعه آماری شامل ذیربطان امور آموزشی و صرفاً مشاوران مدرسه به تعداد ۴۰۰ نفر بودند. دلیل انتخاب مشاوران به‌عنوان جامعه و نمونه آماری بخش کیفی این است که علیرغم سهیم بودن افراد مختلف در امتیازدهی فرایند هدایت تحصیلی ولی مسئولیت انجام تمامی فرایندهای هدایت تحصیلی در مدارس مطابق شرح وظایف سازمانی برعهده مشاوران مدارس می‌باشد و آنان در جریان کمیت و کیفیت انجام این فرایند، چالش‌ها، موانع و غیره می‌باشند و از این رو دارای تجارب زیسته بسیار غنی در این زمینه هستند. در بخش کمی، نمونه‌گیری از جامعه آماری طی ۲ مرحله انجام شد. در مرحله اول، نمونه‌گیری به‌صورت خوشه‌ای چند مرحله‌ای بود؛ به این صورت که ابتدا تمامی اعضای جامعه به چند ناحیه آموزش و پرورش برحسب شهرستان تقسیم و سپس از بین این شهرستان‌ها، چند شهر ضمن رعایت جامعیت نمونه‌گیری انتخاب شدند. در ادامه از هر شهر انتخاب شده برای نمونه‌گیری با در نظر گرفتن مناطق شهری و روستایی، چند مدرسه انتخاب شدند. در مرحله دوم، از بین مدارس انتخاب شده، ضمن توجه به نسبت شهری و روستایی و جنسیت و طبقه افراد نمونه به صورت در دسترس از مدیران، دبیران و مشاوران مدارس به ترتیب ۵۰، ۲۶۰ و ۴۰ انتخاب شدند. پرسشنامه‌های تهیه شده در بین گروه‌های مورد مطالعه توزیع، جمع‌آوری و مورد تحلیل قرار گرفت که درصد کل برگشت‌پذیری ۹۱٪ بود. در بخش کیفی پژوهش، روش نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند نظری و تعداد نمونه‌ها براساس اشباع داده‌ها انتخاب شدند که مصاحبه‌ها در ۲۱ نفر به اشباع رسید؛ به‌طوری‌که داده‌ها پس از آن تکراری بود و یافته‌ها و اطلاعات جدیدی حاصل نمی‌شد اما مصاحبه‌ها تا ۲۵ نفر ادامه یافت تا اطمینان لازم حاصل شود که داده‌های جدیدی وجود ندارد.

عمده‌ترین روش گردآوری داده‌ها در پژوهش حاضر عبارتست از: مطالعه اسنادی: در این قسمت جهت گردآوری اطلاعات در زمینه مبانی نظری و تدوین چارچوب نظری تحقیق و همچنین تدوین پرسشنامه از منابع کتابخانه‌ای همانند کتاب، پایان‌نامه‌ها، مقالات، همایش‌ها و همچنین منابع اینترنتی استفاده شد. روش میدانی: در این قسمت به منظور جمع‌آوری داده‌ها در بخش کمی از پرسشنامه محقق ساخته در زمینه هدایت تحصیلی استفاده شد. پرسشنامه حاضر دارای ۶ مولفه اصلی اهداف (با ۷ گویه و از سوال ۱ تا ۷)، ارکان و وظایف (با ۸ گویه و از سوال ۸ تا ۱۵)، ملاک‌ها و عوامل (با ۸ گویه و از سوال ۱۶ تا ۲۳)، منابع، امکانات و تجهیزات (با ۸ گویه و از سوال ۲۴ تا ۳۱)، فرهنگ سازی و اطلاع رسانی (۶ گویه و از سوال ۳۲ تا ۳۷) و تقویم

اجرایی، نظارت و ارزیابی (با ۵ گویه و از سوال ۳۸ تا ۴۲) بود که در مجموع ۴۲ گویه داشت و به صورت طیف لیکرت پنج گزینه ای و از اطلاعاتی ندارم (نمره صفر) تا خیلی زیاد (نمره چهار) نمره گذاری شد و هیچ نمره گذاری معکوسی نداشت. برای بررسی روایی محتوایی پرسشنامه از نظرات اساتید متخصص و صاحب نظر در حوزه تعلیم و تربیت در دانشگاه تبریز و فرهنگیان و همچنین کارشناسان و مشاوران آموزش و پرورش اداره کل آموزش و پرورش استان و برای بررسی پایایی آن نیز از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. برای بررسی پایایی پرسشنامه نیز قبل از اجرای پرسشنامه بر روی نمونه‌های اصلی جامعه، به صورت محدود روی ۳۰ از مدیران، دبیران و مشاوران مدرسه به غیر از نمونه‌های اصلی اجرا و مقدار پایایی ۰/۸۶ محاسبه گردید.

در بخش کیفی پژوهش از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد. مصاحبه نیمه ساختاریافته به صورت چهره به چهره انجام و از صدای ضبط شده با تایید شرکت کنندگان و امضای فرم رضایت استفاده شد و در موارد معدودی هم به دلیل عدم دسترسی به مشاوران زنده و باتجربه و حاوی اطلاعات و تجربه هدایت تحصیلی به صورت از راه دور و شبکه‌های اجتماعی و مکتوب (روی کاغذ) انجام گرفت. برای اطمینان از روایی ابزار گردآوری داده، سؤالات مصاحبه توسط اساتید متخصص و صاحب نظر در حوزه تعلیم و تربیت در دانشگاه تبریز و فرهنگیان به لحاظ محتوایی بررسی گردید. برای بررسی پایایی ابزار در این بخش هم از روش ارزیابی همتا استفاده شد؛ یعنی موازی با پژوهشگر، محقق دیگری به کدگذاری سه مصاحبه انجام شده پرداخت که نتایج بررسی و کدگذاری دو محقق نشان از پایایی و اشتراک در کدگذاری بود.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کمی از آمار توصیفی و آمار استنباطی از قبیل آزمون تی تک‌نمونه‌ای، آزمون فریدمن و نرم افزار SPSS27 استفاده شد. برای تحلیل سوالات در بخش کیفی از روش تحلیل محتوای متن مصاحبه به روش تحلیل مضمون (تماتیک) و به صورت دستی استفاده شد. تحلیل تماتیک یک روش برای تحلیل داده‌های کیفی و یکی از روش‌هایی است که بر شناسایی الگوی معنایی در یک مجموعه داده تمرکز دارد. این تحلیل فرایند شناسایی تم‌ها در بطن داده‌های کیفی می‌باشد. تحلیل تماتیک مهارت‌های اصلی را فراهم می‌کند و برای انجام بسیاری از انواع دیگر تحلیل‌ها مفید است (Clarke & Braun, 2013). در این روش، پژوهشگر آزادی عمل بسیاری دارد و لزومی به مراجعه به مبانی نظری ندارد (Veis Moradi, 2013; Cited by Ghasemi & Hashemi, 2019). روش تماتیک شامل ۶ مرحله است: مرحله اول، آشنایی با داده‌ها: اولین گام در هر تحلیل کیفی، خواندن و دوباره خوانی رونوشت‌هاست. مرحله دوم، تولید کدهای اولیه: محقق در این مرحله با یک روش معنادار و سیستماتیک شروع به سازماندهی داده‌ها می‌کند. کدگذاری، داده‌ها را به تکه‌های کوچک معنا تقلیل می‌دهد. مرحله سوم، جست و جوی تم‌ها: کنکاش برای یافتن تم‌هایی است که یک یا دسته‌ای از مفاهیم استخراجی را در برمی‌گیرد؛ سپس یافتن تم‌های اصلی که یک یا چند تم فرعی را پوشش می‌دهد. مرحله چهارم، بررسی تم‌ها با بازبینی تم‌ها: در این مرحله تم‌های اولیه را که در مرحله ۳ شناسایی شده‌اند، بررسی و اصلاح و توسعه داده می‌شوند. مرحله پنجم، تعریف و نام‌گذاری تم‌ها: این مرحله اصلاح نهایی تم‌هاست و هدف «شناسایی» ماهیت «آن چیزی است که هر تم در مورد آن است». تعریف هر کدام از تم‌ها با توجه به تعاریف احتمالی نظریه پردازان؛ همچنین براساس یافته‌های محقق صورت می‌گیرد. مرحله ششم، نگارش و تحلیل نهایی: این مرحله نگارش گزارش نهایی حاصل از تحلیل تماتیک و ارائه یافته‌ها است.

یافته‌های پژوهش

برای بررسی سوال پژوهشی در رابطه با میزان تحقق هر یک از شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت تحصیلی از دید ذیربطان امور آموزشی (اهداف؛ ارکان و وظایف؛ ملاک‌ها و عوامل؛ منابع، امکانات و تجهیزات؛ فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی؛ تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت) از آزمون t تک‌نمونه‌ای استفاده شد. در این سنجش از ۷ سؤال (سوال‌های ۱-۷) در طیف لیکرت پنج گزینه‌ای با امتیاز (۰ تا ۴) استفاده و نمره ۱۴ به‌عنوان میانگین نظری جامعه در نظر گرفته شد.

جدول ۱-۱: مقایسه میانگین نمره دیدگاه ذیربطان امور آموزشی پیرامون تحقق شاخص اهداف طرح هدایت‌تحصیلی با میانگین نظری (۱۴)

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	درجه آزادی	T محاسبه شده	سطح معناداری
میزان تحقق شاخص اهداف	۱۹/۸۰	۵/۰۰۵	۵/۸۰	۳۹۳	۲۲/۹۸	۰/۰۰۱

در جدول فوق، نتایج نشان داد که نمره میانگین (۱۹/۸۰) دیدگاه ذیربطان امور آموزشی در خصوص میزان تحقق شاخص اهداف طرح هدایت‌تحصیلی از میانگین نمره نظری (۱۴) به طور معناداری بیشتر است ($p < 0/001$). همچنین مقدار t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین از دید ذیربطان امور آموزشی، میزان تحقق شاخص اهداف طرح هدایت‌تحصیلی بالاتر از حد متوسط است.

جدول ۱-۲: مقایسه میانگین نمره دیدگاه ذیربطان امور آموزشی پیرامون تحقق گویه‌های شاخص اهداف طرح هدایت‌تحصیلی با میانگین نظری (۲)

گویه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری	میزان تحقق
شناسایی و شناساندن استعداد و توانایی تحصیلی دانش‌آموزان توسط طرح هدایت‌تحصیلی	۲/۸۴	۰/۹۸	۰/۸۴	۳۹۲	۱۶/۸۴	۰/۰۰۱	بالاتر
شناسایی و شناساندن علاقه و گرایش‌های دانش‌آموزان	۲/۸۵	۰/۹۷	۰/۸۴۷	۳۹۲	۱۷/۱۷	۰/۰۰۱	بالاتر
شناسایی و شناساندن ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان	۲/۸۸	۱/۰۰۲	۰/۸۸	۳۹۲	۱۷/۴۲	۰/۰۰۱	بالاتر
شناسایی و شناساندن ظرفیت‌ها و محدودیت‌های محیطی در انتخاب رشته تحصیلی به دانش‌آموزان	۲/۸۵	۰/۹۵۵	۰/۸۵۲	۳۹۲	۱۷/۶۹	۰/۰۰۱	بالاتر
کمک به هدایت متوازن دانش‌آموزان به شاخه‌ها و رشته‌های تحصیلی براساس سیاست توسعه ای کشور	۲/۶۳	۱/۰۸۸	۰/۶۲۸	۳۹۲	۱۱/۴۵	۰/۰۰۱	بالاتر
کمک به انتخاب آزادانه و آگاهانه رشته تحصیلی و مسیرآینده شغلی	۲/۹۲	۱/۹۷	۰/۹۱۹	۳۹۲	۱۸/۷	۰/۰۰۱	بالاتر
مشارکت سیستمی و همه جانبه تمامی عوامل مدرسه ای، اداری، آموزشی، پرورشی، رسانه، خانواده و دستگاه های اجرایی ذیربط	۲/۸۳	۱/۰۰۸	۰/۸۳۵	۳۹۲	۱۶/۴۱	۰/۰۰۱	بالاتر

در جدول فوق، همان‌گونه که مشاهده می‌شود از دیدگاه ذیربطان امور آموزشی تمامی گویه‌های شاخص اهداف طرح هدایت‌تحصیلی دارای میانگین بالاتر از میانگین نظری (۲) می‌باشد که نشان می‌دهد میزان تحقق گویه‌های مربوط به شاخص اهداف طرح هدایت‌تحصیلی بالاتر از حد متوسط است؛ این اختلاف با توجه به t به دست آمده برای هر یک از گویه‌ها از لحاظ آماری نیز معنادار است ($p \leq 0/001$). بالاترین میانگین مربوط به گویه کمک به انتخاب آزادانه و آگاهانه رشته تحصیلی و مسیرآینده شغلی به میزان ۲/۹۲ و کمترین میانگین مربوط به گویه کمک به هدایت متوازن دانش‌آموزان به شاخه‌ها و رشته‌های تحصیلی براساس توسعه‌ای کشور به میزان ۲/۶۳ می‌باشد.

برای سنجش شاخص ارکان و وظایف طرح هدایت‌تحصیلی براساس دیدگاه ذیربطان امور آموزشی از ۸ سؤال (سوال‌های ۸-۱۵) در طیف لیکرت پنج گزینه‌ای با امتیاز (۰ تا ۴) استفاده شده است. برای آزمون معناداری شاخص

ارکان و وظایف طرح هدایت تحصیلی در نمونه تحقیق از آزمون t تک‌نمونه‌ای بهره گرفته شد و نمره ۱۶ به‌عنوان میانگین نظری جامعه در نظر گرفته شد.

جدول ۱-۳: مقایسه میانگین نمره دیدگاه ذیربطان امور آموزشی پیرامون تحقق شاخص ارکان و وظایف طرح هدایت تحصیلی با میانگین نظری (۱۶)

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری
ارکان و وظایف	۲۲/۱۹	۶/۵۱	۶/۱۹	۳۹۲	۱۸/۸۳	۰/۰۰۱

در جدول فوق، نتایج نشان داد که نمره میانگین (۲۲/۱۹) دیدگاه ذیربطان امور آموزشی در خصوص میزان تحقق شاخص ارکان و وظایف طرح هدایت تحصیلی از میانگین نمره نظری (۱۶) به طور معناداری بیشتر است (۰/۰۰۱ $\leq p$). همچنین مقدار t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح ۰/۰۰۱ بیشتر است. بنابراین از دیدگاه ذیربطان امور آموزشی مورد مطالعه، میزان تحقق شاخص ارکان و وظایف طرح هدایت تحصیلی بالاتر از حد متوسط است.

جدول ۱-۴: مقایسه میانگین نمره دیدگاه ذیربطان امور آموزشی پیرامون تحقق هر یک از گویه‌های شاخص ارکان و وظایف طرح هدایت تحصیلی با میانگین نظری (۲)

گویه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری	میزان تحقق
تدارک و تدوین برنامه سالانه مناسب مشتمل بر بازدید شغلی، آموزش‌های رسمی و غیررسمی، چاپ کتاب و بروشور، دعوت از متخصصین، راهنمایی و مشاوره فردی و گروهی	۲/۶۶	۱/۱۲	۰/۶۶	۳۹۲	۱۱/۶۶	۰/۰۰۱	بالاتر
مشارکت معلمان در شناسایی استعدادها و رغبت‌های دانش‌آموزان باتوجه به حوزه یادگیری تخصصی خود	۲/۸۷	۱/۰۲	۰/۸۷	۳۹۲	۱۶/۹۲	۰/۰۰۱	بالاتر
نیازسنجی، پیش‌بینی و آموزش اولیا دانش‌آموزان در جهت آشنایی آنان با استعدادها و رغبت‌ها، شخصیت و استعدادها و رغبت‌های دانش‌آموزان در جهت هدایت تحصیلی فرزندان خود	۲/۸۰	۱/۰۱	۰/۸۰	۳۹۲	۱۵/۷۸	۰/۰۰۱	بالاتر
برنامه‌ریزی و هماهنگی جهت برگزاری مطلوب آزمون‌های مشاوره‌ای (آزمون استعداد و رغبت) به دانش‌آموزان	۲/۷۳	۱/۰۸	۰/۷۳۳	۳۹۲	۱۳/۳۶	۰/۰۰۱	بالاتر
ارائه به موقع نمونه برگ هدایت تحصیلی در دو هفته اول تیرماه	۲/۷۸	۱/۱۵	۰/۷۷۶	۳۹۲	۱۳/۳۲	۰/۰۰۱	بالاتر
تصمیم‌گیری نهایی با تعامل سه‌گانه مشاور، دانش‌آموز و خانواده در انتخاب رشته تحصیلی دانش‌آموزان	۲/۸۳	۱/۰۴	۰/۸۳	۳۹۲	۱۵/۸۰	۰/۰۰۱	بالاتر
فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی مطلوب در زمینه هدایت تحصیلی	۲/۹۰	۰/۹۸	۰/۸۹	۳۹۲	۱۷/۹۷	۰/۰۰۱	بالاتر
زمینه‌سازی و اجرای برنامه‌های هدایتی و حمایتی هماهنگ با برنامه ملی و شناسایی و هدایت استعدادها برتر (طرح شهاب) و نظارت مستمر بر اجرای آنها توسط مدرسه	۲/۶۲	۱/۱۵	۰/۶۱۶	۳۹۲	۱۰/۵۲	۰/۰۰۱	بالاتر

در جدول فوق، همان‌گونه که مشاهده می‌شود از دیدگاه ذریبطان امور آموزشی، تمامی گویه‌های شاخص ارکان و وظایف طرح هدایت تحصیلی دارای میانگین بالاتر از میانگین نظری (۲) می‌باشد که نشان می‌دهد میزان تحقق گویه‌های مربوط به شاخص ارکان و وظایف طرح هدایت تحصیلی بالاتر از حد متوسط است؛ این اختلاف با توجه به t به دست آمده برای هر یک از گویه‌ها از لحاظ آماری نیز معنادار است ($p \leq 0/001$). بالاترین میانگین مربوط به گویه فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی مطلوب در زمینه هدایت تحصیلی به میزان $2/90$ و کم‌ترین میانگین مربوط به گویه زمینه‌سازی و اجرای برنامه‌های هدایتی و حمایتی هماهنگ با برنامه ملی و شناسایی و هدایت استعدادها برتر (طرح شهاب) و نظارت مستمر بر اجرای آن‌ها توسط مدرسه به میزان $2/62$ می‌باشد. برای سنجش شاخص ملاک‌ها و عوامل طرح هدایت تحصیلی براساس دیدگاه ذریبطان امور آموزشی از ۸ سؤال (سوال‌های ۱۶-۲۳) در طیف لیکرت پنج گزینه‌ای با امتیاز (۰ تا ۴) استفاده شده است. برای آزمون معناداری شاخص ملاک‌ها و عوامل طرح هدایت تحصیلی در نمونه تحقیق از آزمون t تک‌نمونه‌ای بهره گرفته شد و نمره ۱۶ به‌عنوان میانگین نظری جامعه در نظر گرفته شد.

جدول ۵-۱: مقایسه میانگین نمره دیدگاه ذریبطان امور آموزشی پیرامون تحقق شاخص ملاک‌ها و عوامل طرح هدایت تحصیلی با میانگین نظری (۱۶)

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری
ملاک‌ها و عوامل	۲۱/۴۶	۷/۹۴	۵/۴۶	۳۹۲	۱۳/۶۲	۰/۰۰۱

در جدول فوق، نتایج نشان داد که نمره میانگین (۲۱/۴۶) دیدگاه ذریبطان امور آموزشی در خصوص میزان تحقق شاخص ملاک‌ها و عوامل طرح هدایت تحصیلی از میانگین نمره نظری (۱۶) به طور معناداری بیشتر است ($p \leq 0/001$). همچنین مقدار t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح $0/001$ بیشتر است. بنابراین از دیدگاه ذریبطان امور آموزشی مورد مطالعه، میزان تحقق شاخص ملاک‌ها و عوامل طرح هدایت تحصیلی بالاتر از حد متوسط است.

جدول ۶-۱: مقایسه میانگین نمره دیدگاه ذریبطان امور آموزشی پیرامون تحقق هر یک از گویه‌های شاخص ملاک‌ها و عوامل طرح هدایت تحصیلی با میانگین نظری (۲)

گویه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری	میزان تحقق
اختصاص ۱۰ امتیاز از ۱۰۰ برای نظر دانش‌آموز و ارائه نمونه‌برگ آن و تکمیل توسط دانش‌آموز	۲/۵۹	۱/۲۸	۰/۵۹	۳۹۲	۹/۱۲	۰/۰۰۱	بالاتر
اختصاص ۳۵ امتیاز از ۱۰۰ برای عملکرد تحصیلی دانش‌آموز در تمام دروس دوره اول متوسطه و تکمیل آن توسط عوامل مدرسه	۲/۷۰	۱/۲۲	۰/۶۹۷	۳۹۲	۱۱/۲۷	۰/۰۰۱	بالاتر
اختصاص ۳۰ امتیاز از ۱۰۰ برای آزمون‌های مشاوره‌ای استعداد، رغبت، شخصیت و ارزش تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان و تکمیل نمونه‌برگ آن توسط مشاور مدرسه	۲/۷۱	۱/۲۳	۰/۷۱	۳۹۲	۱۱/۴۵	۰/۰۰۱	بالاتر
اختصاص ۱۰ امتیاز از ۱۰۰ برای نظر دبیران تمام دروس دوره اول متوسطه و تکمیل آن توسط دبیران	۲/۸۳	۱/۱۶	۰/۸۳	۳۹۲	۱۴/۲۵	۰/۰۰۱	بالاتر
اختصاص ۵ امتیاز از ۱۰۰ برای نظر والدین در انتخاب و اولویت ندی رشته تحصیلی فرزند خود و تکمیل آن توسط والدین	۲/۶۳	۱/۲۲	۰/۶۳	۳۹۲	۱۰/۲۹	۰/۰۰۱	بالاتر
اختصاص ۱۰ امتیاز از ۱۰۰ برای نظر مشاور باتوجه به عملکرد تحصیلی در دوره ابتدایی، متوسطه و	۲/۶۷	۱/۲۱	۰/۶۷	۳۹۲	۱۰/۹۹	۰/۰۰۱	بالاتر

نتایج آزمون‌ها و غیره و تکمیل نمون‌برگ آن توسط مشاور مدرسه							
بالاتر	۰/۰۰۱	۱۰/۸۲	۳۹۲	۰/۶۳	۱/۱۷	۲/۶۴	توجه به ظرفیت‌ها و محدودیت‌های منطقه ای در هدایت تحصیلی و ثبت نام دانش‌آموزان
بالاتر	۰/۰۰۱	۱۱/۵۰	۳۹۲	۰/۶۸	۱/۱۷	۲/۶۸	توجه به اولویت ثبت نام (الف تا د) در هدایت تحصیلی و ثبت نام دانش‌آموزان

در جدول فوق، همان‌گونه که مشاهده می‌شود از دیدگاه ذیربطان امور آموزشی، تمامی گویه‌های شاخص ملاک‌ها و عوامل طرح هدایت تحصیلی دارای میانگین بالاتر از میانگین نظری (۲) می‌باشد که نشان می‌دهد میزان تحقق گویه‌های مربوط به شاخص ملاک‌ها و عوامل طرح هدایت تحصیلی بالاتر از حد متوسط است؛ این اختلاف با توجه به t به دست آمده برای هر یک از گویه‌ها از لحاظ آماری نیز معنادار است ($p \leq 0/001$). بالاترین میانگین مربوط به گویه اختصاص ۱۰ امتیاز از ۱۰۰ برای نظر دبیران تمام دروس دوره اول متوسطه و تکمیل آن توسط دبیران به میزان ۲/۸۳ و کم‌ترین میانگین مربوط به گویه اختصاص ۱۰ امتیاز از ۱۰۰ برای نظر دانش‌آموز و ارائه نمون‌برگ آن و تکمیل توسط دانش‌آموز به میزان ۲/۵۹ می‌باشد.

برای سنجش شاخص منابع، امکانات و تجهیزات طرح هدایت تحصیلی براساس دیدگاه ذیربطان امور آموزشی از ۸ سؤال (سوال‌های ۲۴-۳۱) در طیف لیکرت پنج گزینه‌ای با امتیاز (۰ تا ۴) استفاده شده است. برای آزمون معناداری شاخص منابع، امکانات و تجهیزات طرح هدایت تحصیلی در نمونه تحقیق از آزمون t تک‌نمونه‌ای بهره گرفته شد و نمره ۱۶ به‌عنوان میانگین نظری جامعه در نظر گرفته شد.

جدول ۷-۱: مقایسه میانگین نمره دیدگاه ذیربطان امور آموزشی پیرامون تحقق شاخص منابع، امکانات و تجهیزات طرح هدایت تحصیلی با میانگین نظری (۱۶)

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری
منابع، امکانات و تجهیزات	۲۲/۹۱	۷/۱۲	۶/۹۱	۳۹۲	۱۹/۲۳	۰/۰۰۱

در جدول فوق، نتایج نشان داد که نمره میانگین (۲۲/۹۱) دیدگاه ذیربطان امور آموزشی در خصوص میزان تحقق شاخص منابع، امکانات و تجهیزات طرح هدایت تحصیلی از میانگین نمره نظری (۱۶) به طور معناداری بیشتر است ($p \leq 0/001$). همچنین مقدار t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح ۰/۰۰۱ بیشتر است. بنابراین از دیدگاه ذیربطان امور آموزشی مورد مطالعه، میزان تحقق شاخص منابع، امکانات و تجهیزات طرح هدایت تحصیلی بالاتر از حد متوسط است.

جدول ۸-۱: مقایسه میانگین نمره دیدگاه ذیربطان امور آموزشی پیرامون تحقق هر یک از گویه‌های شاخص منابع، امکانات و تجهیزات طرح هدایت تحصیلی با میانگین نظری (۲)

گویه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری	میزان تحقق
اختصاص یک ساعت فعالیت مشاوره‌ای در هفته به ازای هر ۱۲ نفر دانش‌آموز	۲/۶۳	۱/۲۳	۰/۶۳	۳۹۲	۱۰/۱۹	۰/۰۰۱	بالاتر
برخورداری مشاور مدرسه از تحصیلات مرتبط، دوره های آموزشی و مهارت‌های مشاوره‌ای گذرانده شده	۳/۰۴	۱/۰۹	۱/۰۳۸	۳۹۲	۱۸/۸۶	۰/۰۰۱	بالاتر
برخورداری مشاور مدرسه از توانایی و مهارت در تدریس، برقراری ارتباط با دانش‌آموزان، شناخت، پرورش و هدایت استعداد آنان، انجام	۳/۰۷	۱/۰۲	۱/۰۷	۳۹۲	۲/۸۴	۰/۰۰۱	بالاتر

مصاحبه مشاوره‌ای و آشنایی با آزمون‌های مختلف مرتبط و توانایی انجام آن						
۳/۰۵	۱/۰۶	۱/۰۴۶	۳۹۲	۱۹/۴۹	۰/۰۰۱	بالاتر
مجهز بودن مدرسه به اتاق اختصاصی مشاوره، منابع آموزشی و سخت‌افزاری / نرم‌افزاری مرتبط با هدایت تحصیلی						
۲/۹۵	۱/۱۴	۰/۹۴۹	۳۹۲	۱۶/۴۸	۰/۰۰۱	بالاتر
فعال بودن سامانه هدایت‌تحصیلی-شغلی دانش‌آموزان و سهولت دسترسی به آن						
۲/۷۲	۱/۲۷	۰/۷۲۳	۳۹۲	۱/۲۵	۰/۰۰۱	بالاتر
تشکیل پرونده الکترونیکی مشاوره‌ای برای تمام دانش‌آموزان از مهرماه و ایجاد کارپوشه‌ها برای تمامی ذیربطان						
۲/۷۰	۱/۲۴	۰/۷۰۵	۳۹۲	۱۱/۲۲	۰/۰۰۱	بالاتر
مجهز بودن مدرسه به بانک اطلاع‌رسانی هدایت‌تحصیلی-شغلی						
۲/۷۴	۱/۲۵	۰/۷۴۳	۳۹۲	۱۱/۷۲	۰/۰۰۱	بالاتر
پاسخگویی مطلوب سامانه هدایت‌تحصیلی به سوالات دانش‌آموزان، اولیا، مشاور و سایر عوامل مدرسه‌ای						

در جدول فوق، همان‌گونه که مشاهده می‌شود از دیدگاه ذیربطان امور آموزشی، تمامی گویه‌های شاخص منابع، امکانات و تجهیزات طرح هدایت‌تحصیلی دارای میانگین بالاتر از میانگین نظری (۲) می‌باشد که نشان می‌دهد میزان تحقق گویه‌های مربوط به شاخص منابع، امکانات و تجهیزات طرح هدایت‌تحصیلی بالاتر از حد متوسط است؛ این اختلاف با توجه به t به دست آمده برای هر یک از گویه‌ها از لحاظ آماری نیز معنادار است ($p < 0/001$). بالاترین میانگین مربوط به گویه برخورداری مشاور مدرسه از توانایی و مهارت در تدریس، برقراری ارتباط با دانش‌آموزان، شناخت، پرورش و هدایت استعداد آنان، انجام مصاحبه مشاوره‌ای و آشنایی با آزمون‌های مختلف مرتبط و توانایی انجام آن به میزان $3/07$ و کم‌ترین میانگین مربوط به گویه اختصاص یک ساعت فعالیت مشاوره‌ای در هفته به ازای هر ۱۲ نفر دانش‌آموز به میزان $2/64$ می‌باشد.

برای سنجش شاخص فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی طرح هدایت‌تحصیلی براساس دیدگاه ذیربطان امور آموزشی از ۶ سؤال (سوال‌های ۳۲-۳۷) در طیف لیکرت پنج گزینه‌ای با امتیاز (۰ تا ۴) استفاده شده است. برای آزمون معناداری شاخص فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی طرح هدایت‌تحصیلی در نمونه تحقیق از آزمون t تک‌نمونه‌ای بهره گرفته شد و نمره ۱۲ به‌عنوان میانگین نظری جامعه در نظر گرفته شد.

جدول ۹-۱: مقایسه میانگین نمره دیدگاه ذیربطان امور آموزشی پیرامون تحقق شاخص فرهنگ‌سازی و

اطلاع‌رسانی طرح هدایت‌تحصیلی با میانگین نظری (۱۲)

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری
فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی	۱۶/۱۵	۶/۰۹	۴/۱۵	۳۹۲	۱۳/۴۹	۰/۰۰۱

در جدول فوق نتایج نشان داد که نمره میانگین (۱۶/۱۵) دیدگاه ذیربطان امور آموزشی در خصوص میزان تحقق شاخص فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی طرح هدایت‌تحصیلی از میانگین نمره نظری (۱۲) به طور معناداری بیشتر است ($p < 0/001$). همچنین مقدار t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح $0/001$ بیشتر است. بنابراین از دیدگاه ذیربطان امور آموزشی مورد مطالعه، میزان تحقق شاخص فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی طرح هدایت‌تحصیلی بالاتر از حد متوسط است.

جدول ۱۰-۱: مقایسه میانگین نمره دیدگاه ذیربطان امور آموزشی پیرامون تحقق هر یک از گویه‌های شاخص

فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی طرح هدایت‌تحصیلی با میانگین نظری (۲)

گویه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری	میزان تحقق
اطلاع‌رسانی به موقع و موثر درخصوص برگزاری کلاس‌های توجیهی ویژه والدین و دانش‌آموزان در زمینه هدایت تحصیلی	۲/۸۵	۱/۲۲	۰/۸۵	۳۹۲	۱۳/۶۷	۰/۰۰۱	بالتر
بازدید از هنرستان‌ها، دانشگاه‌ها، صنایع و سایر مراکز شغلی ویژه دانش‌آموزان پایه نهم	۲/۵۸	۱/۲۵	۰/۵۷۵	۳۹۲	۹/۱۲	۰/۰۰۱	بالتر
توزیع محتوای آموزشی و ترویجی مناسب درخصوص اهمیت و ضرورت هدایت تحصیلی و نحوه اجرای آن	۲/۶۲	۱/۱۹	۰/۶۱۸	۳۹۲	۱۰/۲۸	۰/۰۰۱	بالتر
برگزاری نشست‌های گروهی و مشاوره‌های فردی و گروهی با دانش‌آموزان	۲/۷۶	۱/۱۹	۰/۷۵۶	۳۹۲	۱۲/۵۲	۰/۰۰۱	بالتر
استفاده از ظرفیت تشکل همیار مشاور به‌عنوان تسهیلگران در حوزه تحصیلی و شغلی (سیستم خبره)	۲/۵۹	۱/۲۲	۰/۵۹	۳۹۲	۹/۵۶	۰/۰۰۱	بالتر
جلب مشارکت دانش‌آموزان، اولیا، مدیران، مشاوران و معلمان توسط عوامل مدرسه	۲/۷۷	۱/۱۶	۰/۷۶۶	۳۹۲	۱۳/۰۵	۰/۰۰۱	بالتر

در جدول فوق، همان‌گونه که مشاهده می‌شود از دیدگاه ذیربطان امور آموزشی، تمامی گویه‌های شاخص فرهنگ سازی و اطلاع‌رسانی طرح هدایت تحصیلی دارای میانگین بالاتر از میانگین نظری (۲) می‌باشد که نشان می‌دهد میزان تحقق گویه‌های مربوط به شاخص فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی طرح هدایت تحصیلی بالاتر از حد متوسط است؛ این اختلاف با توجه به t به دست آمده برای هر یک از گویه‌ها از لحاظ آماری نیز معنادار است ($p \leq 0/001$). بالاترین میانگین مربوط به گویه اطلاع‌رسانی به موقع و موثر درخصوص برگزاری کلاس‌های توجیهی ویژه والدین و دانش‌آموزان در زمینه هدایت تحصیلی به میزان ۲/۸۵ و کم‌ترین میانگین مربوط به گویه بازدید از هنرستان‌ها، دانشگاه‌ها، صنایع و سایر مراکز شغلی ویژه دانش‌آموزان پایه نهم به میزان ۲/۵۸ می‌باشد. برای سنجش شاخص تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت طرح هدایت تحصیلی براساس دیدگاه ذیربطان امور آموزشی از ۵ سؤال (سوال‌های ۳۸-۴۲) در طیف لیکرت پنج گزینه‌ای با امتیاز (۰ تا ۴) استفاده شده است. برای آزمون معناداری شاخص تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت طرح هدایت تحصیلی در نمونه تحقیق از آزمون t تک‌نمونه‌ای بهره گرفته شد و نمره ۱۰ به‌عنوان میانگین نظری جامعه در نظر گرفته شد.

جدول ۱۱-۱: مقایسه میانگین نمره دیدگاه ذیربطان امور آموزشی پیرامون تحقق شاخص تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت طرح هدایت تحصیلی با میانگین نظری (۱۰)

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری
تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت	۱۳/۵۸	۵/۳۰	۳/۵۷	۳۹۲	۱۳/۳۶	۰/۰۰۱

در جدول فوق نتایج نشان داد که نمره میانگین (۱۳/۵۸) دیدگاه ذیربطان امور آموزشی در خصوص میزان تحقق شاخص تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت طرح هدایت تحصیلی از میانگین نمره نظری (۱۰) به طور معناداری بیشتر است ($p \leq 0/001$). همچنین مقدار t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح ۰/۰۰۱ بیشتر است. بنابراین از دیدگاه ذیربطان امور آموزشی مورد مطالعه، میزان تحقق شاخص تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت طرح هدایت تحصیلی بالاتر از حد متوسط است.

جدول ۱۱-۲: مقایسه میانگین نمره دیدگاه ذیربطان امور آموزشی پیرامون تحقق هر یک از گویه‌های شاخص تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت طرح هدایت تحصیلی با میانگین نظری (۲)

گویه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری	میزان تحقق
نظارت بر حسن اجرای فرایند هدایت‌تحصیلی توسط بازرسان منطقه ای و استانی	۲/۵۲	۱/۳۰	۰/۵۲۴	۳۹۲	۷/۹۴	۰/۰۰۱	بالتر
توجه و نظارت بر آموزش و اجرای پودمان هدایت‌تحصیلی درس کار و فناوری	۲/۵۵	۱/۲۵	۰/۵۵	۳۹۲	۸/۶۹	۰/۰۰۱	بالتر
نظارت بر تکمیل نمون‌برگ های نظرخواهی و آزمون‌های مشاور ه ای توسط مشاور	۲/۷۶	۱/۲۱	۰/۷۵۶	۳۹۲	۱۲/۳۷	۰/۰۰۱	بالتر
ارائه بازخورد نتایج آزمون‌ها (استعداد و رغبت) به دانش‌آموزان تا پایان بهمن ماه توسط مشاور	۲/۷۹	۱/۲۵	۰/۷۹	۳۹۲	۱۲/۵۰	۰/۰۰۱	بالتر
پیگیری تکمیل نمون‌برگ هدایت‌تحصیلی از دانش‌آموزان، والدین، دبیران، مدیر مدرسه توسط مشاور	۲/۹۵	۱/۲۰	۰/۹۵	۳۹۲	۱۵/۶۴	۰/۰۰۱	بالتر

در جدول فوق، همان‌گونه که مشاهده می‌شود از دیدگاه ذریبطان امور آموزشی، تمامی گویه‌های شاخص تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت طرح هدایت‌تحصیلی دارای میانگین بالاتر از میانگین نظری (۲) می‌باشد که نشان می‌دهد میزان تحقق گویه‌های مربوط به شاخص تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت طرح هدایت‌تحصیلی بالاتر از حد متوسط است؛ این اختلاف با توجه به t به دست آمده برای هر یک از گویه‌ها از لحاظ آماری نیز معنادار است ($p \leq 0/001$). بالاترین میانگین مربوط به گویه پیگیری تکمیل نمون‌برگ هدایت‌تحصیلی از دانش‌آموزان، والدین، دبیران، مدیر مدرسه توسط مشاور به میزان ۲/۹۵ و کم‌ترین میانگین مربوط به گویه نظارت بر حسن اجرای فرایند هدایت‌تحصیلی توسط بازرسان منطقه ای و استانی به میزان ۲/۵۲ می‌باشد.

در ادامه با هدف تعیین و رتبه‌بندی مهم‌ترین شاخص از بین شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی از نظر ذریبطان امور آموزشی با هدف پاسخ‌گویی به این سوال که کدام شاخص طرح هدایت‌تحصیلی در فرایند هدایت تحصیلی از اهمیت بالاتری برخوردار است از آزمون فریدمن استفاده شد.

جدول ۱۳-۱: میانگین و انحراف معیار متغیرهای شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی براساس نظر ذریبطان امور آموزشی

متغیرها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	کم‌ترین نمره	بالاترین نمره
اهداف	۳۹۳	۱۹/۸۰	۵/۰۱	۲	۲۸
ارکان و وظایف	۳۹۳	۲۲/۱۹	۶/۵۲	۰	۳۲
ملاک‌ها و عوامل	۳۹۳	۲۱/۴۶	۷/۹۴	۰	۳۲
منابع، امکانات و تجهیزات	۳۹۳	۲۲/۹۱	۷/۱۲	۰	۳۲
فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی	۳۹۳	۱۶/۱۵	۷/۰۹	۰	۲۴
تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت	۳۹۳	۱۳/۵۸	۵/۳۰	۰	۲۰

در جدول فوق، میانگین شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی براساس نظر ذریبطان امور آموزشی نشان می‌دهد که بالاترین میانگین (۲۲/۹۱) متعلق به شاخص منابع، امکانات و تجهیزات و پایین‌ترین میانگین (۱۳/۵۸) متعلق به شاخص تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت است.

برای بررسی این سوال پژوهشی که آیا بین میزان تحقق شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی در فرایند هدایت‌تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه استان آذربایجان شرقی براساس پست سازمانی (مدیر، دبیر و مشاور) تفاوت وجود دارد؟ از تحلیل واریانس چندمتغیره (MANOVA) استفاده شد. جدول (۱-۱۴) آزمون‌های سطح معنی داری مختلفی را نشان می‌دهد. متداول‌ترین آماره آزمون برای سطح معنی‌داری، لامبدای ویلکز است.

جدول ۱۴-۱: آماره چندمتغیری لامبدای ویلکز برای بررسی معناداری تفاوت میزان تحقق شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی براساس پست سازمانی

متغیرها	اثر	مقدار	F	DF فرض شده	DF خطا	معناداری
شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی	لامبدای ویلکز	۰/۷۹۴	۷/۸۲	۱۲	۷۷۰	۰/۰۰۱

در جدول فوق، آماره چندمتغیری لامبدای ویلکز برای بررسی معناداری تفاوت میزان تحقق شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی براساس پست سازمانی ارائه شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، مقدار آماره‌ی لامبدای ویلکز، برای متغیر شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی ۰/۷۹۴ به دست آمده است که از لحاظ آماری معنادار می‌باشد ($P \leq 0/001$)، یعنی حداقل در یکی از شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی براساس پست سازمانی تفاوت معنادار وجود دارد. بدین منظور تک تک متغیرهای وابسته مورد بررسی قرار می‌گیرد.

جدول ۱۵-۱: آزمون‌های اثر بین گروهی متغیر پست سازمانی (مدیر، دبیر و مشاور) از نظر شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی

منبع تغییرات	متغیر وابسته	درجه آزادی	مجذورات میانگین	F	سطح معناداری
پست سازمانی	اهداف	۲	۱۲۸۳/۹۷	۲۹/۳۳	۰/۰۰۱
	ارکان و وظایف	۲	۲۵۹۰/۰۲	۳۵/۹۵	۰/۰۰۱
	ملاک‌ها و عوامل	۲	۳۵۹۰/۰۵	۳۳/۰۶	۰/۰۰۱
	منابع، امکانات و تجهیزات	۲	۱۹۶۸/۰۲	۲۱/۴۰	۰/۰۰۱
	فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی	۲	۱۵۸۵/۲۸	۲۳/۷۸	۰/۰۰۱
	تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت	۲	۱۰۸۰/۴	۲۱/۱۵	۰/۰۰۱

در جدول فوق، آزمون‌های اثر بین گروهی متغیر پست سازمانی (مدیر، دبیر و مشاور) از نظر شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی ارائه شده است. مقدار آماره F برای متغیر شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی شامل اهداف، ارکان و وظایف، ملاک‌ها و عوامل، منابع، امکانات و تجهیزات، فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی و تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت به ترتیب ۲۹/۳۳، ۳۵/۹۵، ۳۳/۰۶، ۲۱/۴۰، ۲۳/۷۸ و ۲۱/۱۵ به دست آمده است که از لحاظ آماری معنادار است ($P \leq 0/001$)، لذا می‌توان نتیجه گرفت بین پست سازمانی (مدیر، دبیر و مشاور) از لحاظ شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی با هم‌دیگر تفاوت وجود دارد. به منظور بررسی دقیق این تفاوت بین گروه‌ها از آزمون‌های تعقیبی استفاده شد.

جدول ۱۶-۱: آزمون تعقیبی TUKEY برای مقایسه چندگانه متغیر شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی براساس متغیر پست سازمانی (مدیر، دبیر و مشاور)

متغیر وابسته	پست	پست	میانگین تفاوت	انحراف معیار	معناداری
اهداف	مدیر	دبیر	۴/۵	۰/۷۴	۰/۰۰۱
	مدیر	مشاور	-۰/۰۳	-۱/۰۶	۰/۹۹
	دبیر	مشاور	-۴/۵۳	۰/۸۵	۰/۰۰۱
ارکان و وظایف	مدیر	دبیر	۶/۱۸	۰/۹۴	۰/۰۰۱
	مدیر	مشاور	-۰/۵۲	۱/۳۶	۰/۹۲
	دبیر	مشاور	-۶/۷۰	۱/۰۹	۰/۰۰۱
ملاک‌ها و عوامل	مدیر	دبیر	۶/۵۸	۱/۱۶	۰/۰۰۱
	مدیر	مشاور	-۲/۰۹	۱/۶۸	۰/۴۲
	دبیر	مشاور	-۸/۶۷	۱/۳۴	۰/۰۰۱
منابع، امکانات و تجهیزات	مدیر	دبیر	۵/۰۵	۱/۰۷	۰/۰۰۱
	مدیر	مشاور	-۱/۱۸	۱/۵۴	۰/۷۲
	دبیر	مشاور	-۶/۲۳	۱/۲۴	۰/۰۰۱

۰/۰۰۱	۰/۹۱	۴/۲۳	دبیر	مدیر	فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی
۰/۴۱	۱/۳۱	-۱/۶۷	مشاور	مدیر	
۰/۰۰۱	۱/۰۵	-۵/۹۰	مشاور	دبیر	
۰/۰۰۱	۰/۷۹	۳/۰۲	دبیر	مدیر	تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت
۰/۱۳	۱/۱۵	-۲/۲۳	مشاور	مدیر	
۰/۰۰۱	۰/۹۲	-۵/۲۵	مشاور	دبیر	

در جدول فوق، براساس آزمون تعقیبی TUKEY برای مقایسه چندگانه متغیر شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی برحسب متغیر پست سازمانی (مدیر، دبیر و مشاور) همان‌گونه که مشاهده می‌شود بالاترین اختلاف میانگین در شاخص اهداف بین دو پست سازمانی دبیر با مشاور به مقدار ۴/۵۳، بالاترین اختلاف میانگین در شاخص ارکان و وظایف بین دو پست سازمانی دبیر با مشاور به مقدار ۶/۷۰، بالاترین اختلاف میانگین در شاخص ملاک‌ها و عوامل بین دو پست سازمانی دبیر با مشاور به مقدار ۸/۶۷، بالاترین اختلاف میانگین در شاخص منابع، امکانات و تجهیزات بین دو پست سازمانی دبیر با مشاور به مقدار ۶/۲۳، بالاترین اختلاف میانگین در شاخص فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی بین دو پست سازمانی دبیر با مشاور به مقدار ۵/۹۰، بالاترین اختلاف میانگین در تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت بین دو پست سازمانی دبیر با مشاور به مقدار ۵/۲۵ به دست آمده است که تمامی این اختلاف‌ها از لحاظ آماری معنادار می‌باشند ($P < ۰/۰۰۱$). نتایج این جدول به صورت کلی نشان می‌دهد مشاوران مدارس در تمامی شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی دارای بیشترین میانگین می‌باشند.

برای پاسخ به این سوال پژوهش که نحوه (کیفیت) تحقق و راهکارهای لازم برای تحقق بهینه شاخص‌های تحصیلی سند تحول بنیادین در فرایند هدایت‌تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه استان آذربایجان شرقی چگونه و کدام‌اند؟ از روش تحلیل مضمون استفاده شد. بدین‌صورت که متن مصاحبه‌های انجام شده به صورت دقیق مورد تحلیل قرار گرفت و مضامین، مقولات و کدهای باز استخراج شد که در ادامه به آنها پرداخته می‌شود. با توجه به تحلیل کدهای اولیه استخراج شده پیرامون نحوه و کیفیت تحقق (نقاط قوت و ضعف) شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی، داده‌ها ذیل ۶ مفهوم اصلی طبقه بندی شدند که در ادامه به آنها پرداخته می‌شود.

جدول ۱۷-۱. مفاهیم و مضامین اصلی و فرعی مستخرج از داده‌های مصاحبه پیرامون نحوه و کیفیت تحقق (نقاط قوت و ضعف) شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی

تم اصلی	مفاهیم اهداف	تم فرعی
شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی	نقاط قوت:	
		- ناب، اصیل و خیلی عالی بودن روی کاغذ (کد ۱)
		- موثر بودن فرایند هدایت‌تحصیلی در شناساندن استعداد و علایق دانش‌آموزان با فرایند سیستمی هدایت‌تحصیلی و آزمون‌های مشاوره‌ای (رغبت و توانایی) (کد ۳، ۴، ۱۸، ۲۰، ۲۴)
		- کمک هدایت‌تحصیلی به انتخاب رشته، مسیر تحصیلی و مسیر شغلی آینده (کد ۱۰، ۱۷، ۱۸)
		- کمک سیستمی بودن آزمون‌ها به اجرا و جمع‌آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن در بازه زمانی مشخص (کد ۳، ۲۳)
		- سیستمی بودن فرایند هدایت‌تحصیلی به‌عنوان نقاط قوت برای برخی مناطق برخوردار و برعکس آن برای مناطق کم برخوردار (کد ۲۵)
		- آشنا شدن دانش‌آموزان با شرایط ورود به دبیرستان و هنرستان و در کل مقاطع بالاتر تحصیلی (کد ۴)
		- کاهش استرس و بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان (کد ۴)

- آشنایی با انواع شغل، مزایا و معایب آن (کد ۵)
- همسو بودن دانش‌آموزان با نتایج آزمون (کد ۱۲)
- موثر بودن استفاده از پرسشنامه برای ارزیابی علایق، گرایش‌ها و استعدادها (کد ۱۹)

نقاط ضعف:

- وجود ضعف در اجرا، عوامل اجرا و امکانات موجود (کد ۱)
- هدایت بالاجبار دانش‌آموزان و تغییر رشته تحصیلی در پایه‌های بعدی (کد ۲، ۱۳، ۱۵)
- کمبود ظرفیت پذیرش برخی رشته‌ها (کد ۲)
- ترک تحصیل و تغییر رشته به دلیل فشار خانواده‌ها (کد ۲)
- عدم پذیرش و استقبال مراکز تولیدی، صنعتی و خدماتی از فارغ التحصیلان رشته‌ها (کد ۲)
- تقاضا برای ورود به رشته‌های تجربی یا فنی مهندسی (کد ۲)
- کمبود مراکز فنی و حرفه‌ای در رشته‌های نیاز فعلی و مورد تقاضای دانش‌آموزان (کد ۲)
- مهارت آموزی ضعیف با توجه به امکانات روز (کد ۲)
- عدم تبلیغ به موقع و معرفی رشته‌های فنی و حرفه‌ای (کد ۲)
- معضل مدرک‌گرایی (کد ۲)
- حذف ورود زود هنگام به بازار کار (کد ۲)
- کمبود شدید مشاور در مدارس (کد ۳)
- عدم تخصیص ساعات کار کافی برای انجام و ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره (کد ۳)
- عدم دسترسی برخی دانش‌آموزان به امکانات سیستمی برای اجرای آزمون (کد ۳)
- عدم وجود امکانات و تجهیزات کافی در مدارس برای دانش‌آموزان (کد ۳)
- مشکلات سامانه مای‌مدیا، جهت ورود آسان دانش‌آموزان به این سامانه (کد ۳)
- طولانی و زیاد بودن مراحل طرح هدایت تحصیلی (کد ۴)
- کمبود نیروی کار بلد جهت تفسیر نتایج (کد ۴)
- عدم توجه کافی به علایق و توانایی‌های دانش‌آموزان (کد ۴)
- استرس‌زا بودن انتخاب رشته به لحاظ تاثیرات روانی (کد ۴)
- بحث هم‌رنگی و تقلید از همسالان به‌عنوان عامل مخمل مهم در تشخیص علایق (کد ۷، ۲۱)
- قابلیت اجرایی نداشتن هدایت تحصیلی در عمل (کد ۹)
- تعدد دانش‌آموزان و فرصت محدود مشاور برای بررسی دقیق ویژگی‌های دانش‌آموزان (کد ۱۱)
- مخالف بودن خانواده‌ها با نتایج هدایت تحصیلی (کد ۱۲)
- نداشتن آگاهی و شناخت کافی دانش‌آموزان و والدین نسبت به آزمون استعداد و رغبت و نقش هدایت تحصیلی در انتخاب رشته تحصیلی آنان (کد ۱۴، ۲۳)
- جدی نگرفتن بحث هدایت تحصیلی توسط دانش‌آموزان (کد ۱۴)
- عدم انجام هدایت تحصیلی صرفاً براساس علایق، توانایی و استعداد (کد ۱۵)
- تردید و دودلی در دانش‌آموز نسبت به آگاهی واضح از ویژگی‌های شخصیتی، علایق و گرایش‌ها آنها (کد ۲۲)
- عدم آماده‌سازی دانش‌آموزان برای ورود به فرایند هدایت تحصیلی و اختصاص وقت کافی برای تک‌تک دانش‌آموزان (کد ۲۵).

نقاط قوت:

- تلنگر به عوامل مدرسه جهت آشنا شدن با نقش مشاور مدرسه در هدایت تحصیلی (کد ۴)

ارکان و وظایف

- کاهش تعداد سوالات آزمون استعداد و رغبت نسبت به سنوات گذشته (کد ۶)
- برگزاری جلسات و آگاه‌سازی دانش‌آموزان و اولیا (کد ۸، ۲۰، ۲۳)
- توجه به نظرات جمع از جمله همکاران، والدین و خود دانش‌آموز (کد ۱۶)
- هماهنگی و تعامل با اولیا دانش‌آموزان و همکاری دبیران با مشاور مدرسه (کد ۲۳)

نقاط ضعف:

- مشکل اجرای برنامه سالانه مناسب تدوین شده (کد ۱)
- مشکل مشارکت واقعی دبیران در تکمیل نمون‌برگ‌ها (کد ۱)
- عدم تشکیل جلسات توجیهی و آگاه‌سازی در پیشبرد اهداف هدایت‌تحصیلی (کد ۳)
- دور از ذهن بودن نتایج به‌دست آمده در خصوص نیم‌رخ روانی، تیپ شخصیتی، علایق و استعداد دانش‌آموزان و فاصله داشتن با شناخت نسبی مشاور (کد ۳)
- عدم همکاری زیاد مدیر و عوامل مدرسه با طرح مزبور (کد ۴)
- ناتوانی سوالات آزمون رغبت و استعداد در تشخیص رشته تحصیلی در دوره دوم متوسطه (کد ۶)
- استاندارد نبودن آزمون‌های رغبت و توانایی (کد ۸)
- تکمیل نشدن فرم نظر خواهی در زمان مناسب (کد ۸)
- علاقه و رغبت دانش‌آموزان به شاخه‌های فنی و کاردانش برخلاف خانواده‌ها (کد ۱۲، ۱۳)
- به حالت کتابی درآمدن خروجی طرح و کار کردن روانشناس و مشاور مدرسه با اعداد و ارقام (کد ۱۶)
- تایم کوتاه و کم مشاور در مدرسه برای اجرای هر چه بهتر این شیوه‌نامه (کد ۱۷، ۲۵)
- مبهم و غیرمنطقی بودن مشارکت و نمره دادن تمامی دبیران و همچنین والدین (کد ۱۹)
- هدایت دانش‌آموزان به سمت شغل‌های دهن پرکن توسط والدین به دلیل عدم آگاهی با ساحت شش‌گانه تربیتی (کد ۲۱)
- عدم انجام جلسات توجیهی سالانه آگاه‌سازی‌های لازم برای دانش‌آموزان و اولیا آنها (کد ۲۲)
- عدم رغبت دبیران یا رغبت کم آنان برای همکاری در فرایند هدایت‌تحصیلی دانش‌آموزان (کد ۲۵)
- نگاه نه‌چندان مساعد والدین به ثمر ثمر بودن این شیوه‌نامه (کد ۲۵)
- عدم وجود منابع سخت‌افزاری و نرم‌افزاری کافی برای اجرای شیوه‌نامه (کد ۲۵)

نقاط قوت:

- اطمینان به دانش‌آموز در جهت بهبود عملکرد قوی‌تر خود (کد ۴)
- برگزار کردن کارگاه‌های هدایت‌تحصیلی توسط مشاور مدرسه و آموزش حدنصاب نمرات و نحوه امتیازدهی (کد ۱۱)
- توجه به عملکرد تحصیلی و علاقمندی دانش‌آموزان (کد ۱۲، ۱۶)
- احساساتی انتخاب نکردن رشته تحصیلی و توجه به نظرات دیگران (کد ۱۵)
- به حداقل و در حقیقت به صفر رساندن امکان اعمال یک نظر واحد در هدایت‌تحصیلی دانش‌آموز از طریق اختصاص امتیازهای جداگانه به نظر دانش‌آموز، والدین، دبیر و ... (کد ۲۳)

نقاط ضعف:

- ملاک عمده تعیین‌کنندگی نمرات تحصیلی دروس مرتبط با هر شاخه و رشته (کد ۲)

ملاک‌ها و عوامل

- اختصاص ظرفیت پذیرش رشته‌ها بر اساس نمرات تحصیلی دروس مرتبط با هر شاخه و رشته (کد ۲)
- صوری و بی‌اثر بوده ۶۵ امتیاز بررسی‌های مشاوره‌ای (کد ۲)
- تاثیرگذاری موثر نظر اولیا در انتخاب رشته از بررسی‌ها و پیشنهاد مشاور (کد ۲)
- قرار دادن عملکرد تحصیلی سه پایه به‌عنوان ملاک ثبت‌نام در بحث هدایت‌تحصیلی (کد ۳)
- وارد کردن استرس مضاعف به دانش‌آموز (کد ۴)
- سهم بیشتر عملکرد تحصیلی در هدایت‌تحصیلی (کد ۶ و ۸)
- کم‌رنگ بودن سهم آزمون‌ها در هدایت‌تحصیلی (کد ۶)
- فقدان انگیزه در دانش‌آموز برای رشته‌های نظری و سخت تلقی کردن آنها و تمایل به رشته‌های هنرستانی (کد ۱۱)
- تخصیص نامناسب امتیازات به عوامل تعیین‌کننده (کد ۱۴)
- تحمیل و اجبار مدرسه و والدین در فرایند هدایت‌تحصیلی (کد ۱۵)
- کتابی عمل‌کردن شیوه‌نامه‌ها و آزمون‌ها و عدم توجه به درون دانش‌آموز (کد ۱۶)
- بی‌عدالتی و اجحاف در حق دانش‌آموزان و اختصاص ظرفیت به یک منطقه و مدرسه برای ثبت نام در رشته‌ها با ظرفیت محدود (کد ۱۹)
- امتیاز دادن دبیران و مشاوران و عملکرد تحصیلی صرفاً از روی نمره برخی دروس نه تمامی آنها (کد ۲۱)
- تاثیر گذاری تخصیص امتیازها روی همدیگر (کد ۲۲)
- دادن سهم امتیاز بیشتر به نظر دانش‌آموزان، مشاور و والدین (کد ۲۳)
- نقاط قوت:**
- استفاده از مشاوران متخصص در کار هدایت‌تحصیلی (کد ۳)
- امکان‌پذیر بودن اجرای آزمون در سطح کلان و تجزیه و تحلیل اطلاعات در زمان کم در سامانه مای‌مدیا (کد ۳)
- آشنایی دانش‌آموزان با سیستم نرم‌افزاری و استفاده از آن (کد ۴)
- وجود امکانات سخت‌افزاری از قبیل فضای فیزیکی، نیروی انسانی کافی
- نقاط ضعف:**
- فعال نبودن سامانه هدایت‌تحصیلی (کد ۴)
- عدم اطلاع‌رسانی از اول سال تحصیلی (کد ۲)
- عدم دسترسی به عملکرد دانش‌آموزان برای اولیای محترم در فایل مشاوران (کد ۲)
- نبود اطلاعات تماس تلفنی اولیا و دانش‌آموزان در کارتابل یا فایل مشاوره (کد ۲)
- مشکل دسترسی اولیا به سایت‌های مورد نیاز از جمله ورود به مای‌مدیا و شاد (کد ۲)
- کمبود مشاور در مدارس و عدم تخصیص ساعات کافی به مشاور مدرسه (کد ۳، ۱۳)
- عدم وجود امکانات مشاوره‌ای مناسب در مدارس (فضای کافی، تجهیزات سخت‌افزاری و ملزومات اتاق مشاوره) (کد ۳، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۲۳، ۲۴، ۲۵)
- پیچیده بودن ورود به سامانه مای‌مدیا برای دانش‌آموزان (کد ۳)
- عدم پشتیبانی لازم توسط سامانه در صورت بروز مشکل هنگام ورود به آن (کد ۳)
- عدم دسترسی همه دانش‌آموزان به آن (کد ۴)
- در اختیار نبودن منابع، امکانات و تجهیزات مناسب و به موقع در این زمینه مثل لب تاپ، پروژکتور (کد ۵، ۱۱، ۲۴، ۲۵)

منابع، امکانات و تجهیزات

- مشکل کمبود گوشی و عدم دسترسی به اینترنت و سواد و آگاهی در این زمینه (کد ۵، ۱۱)
 - ایجاد مخاطرات شغلی به دلیل نبود امکاناتی مثل آزمون غربالگری و سامانه نماد (کد ۷)
 - در دسترس نبودن بانک مشاغل و اطلاعات کافی برای دانش‌آموزان و مشکلات سامانه (کد ۹)
 - عدم اختصاص تایمی به مشاور در راستای هدایت و انتخاب رشته تحصیلی کلاس نهمی ها (کد ۱۲، ۲۴)
 - عدم اختصاص فرصتی برای مشاور در سامانه هدایت‌تحصیلی بعد از اعلام نتایج جهت راهنمایی دانش‌آموزان (کد ۱۲)
 - تکمیل نمون‌برگ‌ها توسط اولیا (کد ۱۵)
 - بالا بودن حجم سوالات و گاهی نامفهوم بودن آن (کد ۲۱)
 - وجود اختلال در سامانه نماد (سامانه هدایت‌تحصیلی) (کد ۲۳)
 - عدم تبیین صریح و شفاف مراحل و منابع و امکانات در خود شیوه‌نامه (کد ۲۵)
- نقاط قوت:**
- موثر بودن آگاه‌سازی اولیا و دانش‌آموزان و تسهیل‌گری در جهت تصمیم‌گیری آگاهانه صرفاً در مدارس دارای مشاور کارآمد و تمام‌وقت (کد ۳)
 - آشنایی دانش‌آموزان با سایر مشاغل، نظردهی در مورد شغل‌ها، آشنایی با رشته‌ها (کد ۴)
- نقاط ضعف:**
- عدم اطلاع‌رسانی درست و به‌موقع (کد ۱)
 - عدم تشکیل جلسات کمیته‌های هدایت‌تحصیلی در طول سال تحصیلی (کد ۱)
 - عدم استقبال از اردو و بازدیدها (کد ۲)
 - اجرای ناقص بسیاری از این طرح‌ها یا مهیا نبودن فرصت اجرای آن و حتی امکان اجرای آن (کد ۳)
 - دخالت غیر تخصصی اولیا و اطرافیان در انتخاب‌های دانش‌آموزان و سوق دادن آنها به سمت رشته‌های خاص (عدم تسلط دانش‌آموزان به مهارت تصمیم‌گیری) (کد ۳)
 - قرار گرفتن دانش‌آموزان در دوراهی به دلیل نبود امکانات و فضای آموزشی لازم در مدارس خاص (تیزهوشان) (کد ۳)
 - تحصیل در رشته‌ای غیر از رشته مورد علاقه و غیرمرتبط با استعداد خود و کوچ از مدرسه فعلی خود به مدرسه‌ای دیگر (کد ۳)
 - رفتار منفعلانه برخی از دانش‌آموزان در برابر فشار همسالان، اطرافیان یا خانواده (کد ۳)
 - عدم تامین زیرساخت‌های مناسب (کد ۴)
 - کمبود افراد دارای اطلاعات لازم در مورد رشته‌های هنرستان و آینده شغلی آنها جهت ارائه اطلاعات لازم نسبت به جمعیت دانش‌آموزان (کد ۶)
 - وابسته بودن این موارد به ناحیه و توانایی و امکانات آن منطقه آموزشی (کد ۷)
 - روشنگر و مفید بودن برگزاری جلسات و بازدید از هنرستان اما غیر موثر بودن تلاش مشاور و مشارکت اولیا در فرایند هدایت‌تحصیلی (کد ۸)
 - عدم ارائه مشاوره فردی به هر دانش‌آموز به دلیل ساعت کاری محدود مشاور (کد ۱۴)
 - مستندسازی و تظاهر به اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی (کد ۱۹)
 - بزرگ‌ترین مانع در تحقق این شاخص: - عدم همکاری مناسب کادر اجرایی مدارس بویژه مدیر - عدم اختصاص تایم کافی برای انجام فعالیت‌های زیرمجموعه این شاخص از سمت مشاور - نگاه غیر جدی به این فرایند

فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی

هدایت تحصیلی از سوی برخی مدیران محترم و اولیا دانش‌آموزان و ارجح دانستن آموزش نسبت به تحقق فعالیت‌های مربوط به این شاخص (کد ۲۵)

نقاط قوت:

- اطلاع‌رسانی به موقع و پیگیری مستمر توسط مسولان و کارشناسان (کد ۳)
- ارزیابی عملکرد و ارائه بازخورد به مشاوران، جمع‌آوری داده‌ها، توسعه برنامه‌ها (کد ۴)

- جدی تلقی کردن کار با ورود و حضور بازرسی (۱۶)

نقاط ضعف:

- عدم تدریس پودمان هدایت تحصیلی در کتاب کار و فناوری توسط دبیران کار و فناوری و مشاوران مدرسه (کد ۱، ۳)

- عدم پیگیری فرایند هدایت تحصیلی از ابتدای سال با برنامه‌ریزی منظم و دقیق توسط همه مدارس (کد ۲)

- عدم هماهنگی بازرسان منطقه‌ای با مدرسه، کمبود منابع، عدم آموزش کافی، نبود زمان کافی و عدم پیگیری (کد ۴)

- مناسب نبودن زمان اجرای طرح (کد ۵)

- مناسب نبودن زمان اطلاع‌رسانی نسبت به نتایج آزمون‌های استعداد و رغبت (کد ۶)

- سردرگمی دانش‌آموزان به دلیل متفاوت بودن نتیجه آزمون‌های رغبت و استعداد (کد ۶)

- نامناسب بودن تاریخ تکمیل برگه نظرخواهی (کد ۸)

- کافی نبودن مدت زمان تعیین شده برای تکمیل نمون برگه‌ها (کد ۱۱، ۱۵، ۲۳)

- فشار بیشتر صرفاً برای پر شدن و خالی نماندن سیستم (کد ۱۲)

- تاکید بر انجام کارها و فعالیت‌های اداری هدایت تحصیلی نه مشورت و همکاری و همفکری (کد ۱۲)

- توجه تمامی مسئولین و بازرسان استان به کمیت و مستندسازی نه کیفیت تمام سیستم (کد ۱۳)

- کم بودن زمان برای ما مشاوران (کد ۱۴، ۱۵)

- کتابی و اعداد و ارقامی شدن کارها به دلیل وجود و حضور بازرسی در مدارس و فرایند کار (کد ۱۶)

- عدم تکمیل پرسشنامه‌ها توسط دانش‌آموزان و تکمیل آن توسط خود مشاور یا مدیر مدرسه (کد ۱۹)

- کوتاه بودن تقویم اجرایی در نظر گرفته شده برای این کار (کد ۲۰)

براساس جدول فوق توصیف کدهای باز اولیه مستخرج از مصاحبه با ۲۵ نفر پیرامون نحوه و کیفیت تحقق (نقاط قوت و ضعف) شاخص‌های طرح هدایت تحصیلی از دید ذریبطان آموزشی بدون تفکیک آن‌ها به تعداد ۱۴۲ کد احصا گردید که برخی از این کدها شامل «ناب، اصیل و خیلی عالی بودن روی کاغذ، موثر بودن فرایند هدایت تحصیلی در شناساندن استعداد و علایق دانش‌آموزان و آزمون‌های مشاوره‌ای (رغبت و توانایی)، کمک هدایت تحصیلی به انتخاب رشته، مسیر تحصیلی و مسیر شغلی آینده به‌عنوان یک نقطه عطف در زندگی هر فرد، سیستمی بودن آزمون‌ها و کمک آن در اجرا، جمع‌آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن در بازه زمانی مشخص، سیستمی بودن فرایند هدایت تحصیلی به‌عنوان نقاط قوت برای برخی مناطق برخوردار و برعکس آن برای مناطق کم برخوردار، آشنا شدن دانش‌آموزان با شرایط ورود به دبیرستان و هنرستان و در کل مقاطع بالاتر تحصیلی، کاهش استرس و بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، آشنایی با انواع شغل، مزایا و معایب آن، همسو بودن دانش‌آموزان با نتایج آزمون، موثر بودن استفاده از پرسشنامه برای ارزیابی علایق، گرایش‌ها و استعدادها، وجود ضعف در اجرا، عوامل اجرا و امکانات موجود، هدایت بالاچار دانش‌آموزان و تغییر رشته تحصیلی در پایه‌های

بعدی، کمبود ظرفیت پذیرش برخی رشته‌ها، ترک تحصیل و تغییر رشته به دلیل فشار خانواده‌ها، عدم پذیرش و استقبال مراکز تولیدی، صنعتی و خدماتی از فارغ‌التحصیلان رشته‌ها، تقاضا برای ورود به رشته‌های تجربی یا فنی مهندسی، کمبود مراکز فنی و حرفه‌ای در رشته‌های نیاز فعلی و مورد تقاضای دانش‌آموزان، مهارت آموزی ضعیف باتوجه به امکانات روز و ... » بود.

با توجه به تحلیل کدهای اولیه استخراج شده پیرامون راهکارهای بهبود وضعیت تحقق شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی، داده‌ها ذیل در ۶ مفهوم اصلی طبقه‌بندی شدند که در ادامه به آنها پرداخته می‌شود.

جدول ۱-۱۸. مفاهیم و مضامین اصلی و فرعی مستخرج از داده‌های مصاحبه پیرامون راهکارهای بهبود وضعیت تحقق شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی

تم اصلی	مفاهیم / اهداف	تم فرعی
راهکارهای لازم جهت بهبود وضعیت	اهداف	<ul style="list-style-type: none"> - طراحی و اجرای چندین مرحله آزمون‌های استاندارد و معرفی استعدادهای شناسایی شده به مراجع مربوطه (کد ۸) - بازنگری در نظام آموزشی (کد ۱۰) - ارتقای تربیت اخلاقی و ارزش‌های فرهنگی (کد ۱۰) - توسعه مهارت‌های اجتماعی (کد ۱۰) - آشنا کردن خانواده و دانش‌آموز با ویژگی‌های شخصیتی، عاطفی، استعداد تحصیلی و ... توسط مشاور مدرسه (کد ۲۳) - ارزیابی دانش‌آموزان در هدایت‌تحصیلی براساس ویژگی‌های شخصیتی، استعداد و توانایی شخصی (کد ۱۵) - بازنگری هر ۵ سال یکبار شاخص‌های شیوه‌نامه براساس نیازهای آن زمان (کد ۱۶) - استفاده از مصاحبه در کنار پرسشنامه برای پی بردن دقیق تر به علایق و ابعاد شخصیتی دانش‌آموزان (کد ۱۹) - به‌روزرسانی پرسشنامه‌ها و استفاده از پرسشنامه‌های جدیدتر و متنوع‌تر در رسیدن به اهداف (کد ۱۹)
	ارکان و وظایف	<ul style="list-style-type: none"> - اجرای صحیح آزمون‌های غربالگری استعداد و توانایی (کد ۲۴) - مشارکت تمامی عوامل به ویژه همراهی اولیا (کد ۲) - توجه به عواملی از قبیل علاقه دانش‌آموز و استعداد و شناخت صحیح از رشته‌ها و بازار کار جهت فراهم ساختن امکان موفقیت دانش‌آموزان (کد ۲، ۱۶، ۱۷) - بازنگری در سوالات آزمون‌های توانایی و رغبت، از نظر کمی و کیفی (اعتبار و روایی سوالات) (کد ۳، ۶) - خطای بالای دانش‌آموز در پاسخ دهی به هر دو آزمون و نداشتن دقت کافی به خاطر تعداد زیاد سوالات و وجود سوالات موازی و مکمل (کد ۳، ۵، ۶) - غیر قابل فهم بودن سوالات آزمون رغبت، کلمات و جملات آن و سردرگمی و شبهه (کد ۵) - انجام مصاحبه شخصی و خانوادگی به همراه والدین در مورد آینده و مسیر شغلی دانش‌آموز و نظرخواهی از دبیران (کد ۷، ۱۷) - پرهیز از نگاه به شکل رفع تکلیف و به دور از ارزش حقیقی موضوع (کد ۷) - پاسخ دادن به سوالات دانش‌آموزان (کد ۷) - توجه به عوامل روانشناختی دانش‌آموزان (کد ۱۰) - توجه به نیازهای خاص دانش‌آموزان (کد ۱۰) - خارج شدن هدایت‌تحصیلی از حالت سیستماتیک (کد ۱۱) - برگزاری جلسه آموزش خانواده در انتخاب رشته به همراه دانش‌آموز (کد ۱۲) - تکمیل هدایت‌تحصیلی براساس استعداد و رغبت و مشارکت همه جانبه خانواده، دبیران، خود دانش‌آموزان، مدیر مدرسه (کد ۱۵)

- تشکیل یک کارگروه در موضوع هدایت تحصیلی با ظرافت بیشتر در هر مدرسه (کد ۱۷)
- تخصیص بیشترین سهم امتیازات به دانش‌آموز (کد ۳، ۷، ۱۸، ۲۴)
- افزایش سهم امتیاز بررسی‌های مشاوره‌ای در عملکرد تحصیلی (کد ۳)
- افزایش کف امتیازات لازم برای احراز شرایط (کد ۳)
- توجه ویژه به نقش آزمون‌ها در هدایت تحصیلی و محدود نکردن آن صرفاً به عملکرد تحصیلی (کد ۶)
- دقت در نمره‌دهی عاری از سوگیری از پیش تعیین‌شده (کد ۷)
- هدایت توجه از «چیستی» به «چرایی» انتخاب (کد ۷)
- اختصاص تایم ویژه به هدایت تحصیلی (کد ۹)
- افزایش سهم امتیاز والدین و شخصیت دانش‌آموزان (کد ۱۳، ۱۴)
- مهم بودن تخصیص امتیازات و کم بودن ۵ امتیاز به نظر والدین و دادن ۱۰ امتیاز به آن (کد ۱۴)
- حذف ظرفیت‌ها و رشته‌ها در مناطق (کد ۱۹)
- اخذ امتحان عملی در مورد توانایی و استعداد دانش‌آموزان (کد ۲۱)
- حل مشکلات سامانه هدایت تحصیلی و اجبار استفاده گسترده آن (کد ۱)
- اطلاع‌رسانی از ابتدای سال تحصیلی و تاکید بر اهمیت موضوع (کد ۲)
- ایجاد دسترسی به عملکرد دانش‌آموزان در فایل مشاوران برای اولیای محترم (کد ۲)
- اضافه نمودن اطلاعات تماس تلفنی اولیا و دانش‌آموزان در کارتابل یا فایل مشاوره (کد ۲)
- استخدام نیروی مشاور بر اساس نیاز موجود (کد ۳)
- آموزش مستمر مشاوران به‌ویژه مشاوران تازه کار در خصوص هدایت تحصیلی (کد ۴، ۱۱، ۲۵)
- تجهیز اتاق‌های مشاوره مطابق با استانداردهای حرفه‌ای (کد ۳)
- نیاز سنجی مدارس از دانش‌آموزان متقاضی رشته‌های خاص (کد ۳)
- تسهیل در نحوه ورود دانش‌آموزان به سامانه مای‌مدیا (کد ۳)
- توسعه منابع اطلاعاتی (کد ۴)
- ایجاد سیستم‌های ارزیابی معلم (کد ۴)
- استفاده از فناوری (کد ۴)
- ضرورت اضافه کردن بعضی ایده‌ها و خلاقیت‌ها جهت راحت برقراری ارتباط بهینه دانش‌آموزان با مشاور (کد ۱۵)
- تخصیص زمان بیشتر به مشاوره بالینی تک‌تکچه‌ها به‌جای کاغذبازی (کد ۱۵)
- متناسب‌سازی امکانات مدرسه و دانش‌آموزان با امکانات و پیشرفت جامعه (کد ۱۶)
- مداد کاغذی کردن آزمون‌های رغبت و توانایی در مناطق محروم و بدون امکانات (کد ۱۹)
- فراهم آوردن بلانقص منابع، امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری لازم برای مشاوران مدرسه برای اجرای هرچه بهتر این شیوه‌نامه (کد ۲۵)
- آموزش کافی به مشاوران برای کسب مهارت و تسلط کافی در این حیطه (کد ۲۵)
- پاسخگویی و پشتیبانی کافی از مشاوران در هنگام بروز هر نوع چالش (کد ۲۵)
- در نظر گرفتن منابع ویژه اجرایی این شیوه‌نامه برای مناطق کم‌برخوردار (کد ۲۵)
- توجه ویژه بر چگونگی اجرایی کردن شیوه‌نامه با توجه به سند تحول بنیادین (کد ۱)
- استقبال قوی از اردو و بازدیدها (کد ۲)
- تهیه فیلم‌های آموزشی از رشته‌های مختلف و بازار کار آن (کد ۱۱)
- استفاده از فیلم‌های تهیه شده از این مراکز و بارگذاری در سایت مدرسه و استفاده در کلاس‌های درسی (کد ۲)
- توسعه و تزیید رشته‌های هنرستانی و مطلوب‌سازی محیط و فضای آن‌ها (کد ۶)

ملاک‌ها و عوامل

منابع، امکانات و تجهیزات

فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی

- تشکیل بازارچه مشاغل در کنار هنرستان‌ها به منظور معرفی مشاغل جهت ورود بازار کار (کد ۶)
- توصیف کلی و ایجاد دید عمومی نسبت به رشته‌ها و آینده آنها (کد ۷)
- تدوین یک استاندارد برای تهیه فیلم‌های آموزشی و پخش آن جهت آشنایی با محیط‌های کار در مدرسه (کد ۷)
- غنی‌سازی آموزش در حوزه مشاوره شغلی و آگاه‌سازی دانش‌آموزان و اولیا و افزایش بازدید از مراکز شغلی (کد ۸، ۹)
- تدارک بازدید از هنرستان‌ها و دانشگاه‌ها (کد ۱۱، ۱۴)
- ایجاد بانک مشاغل در مدارس (کد ۹)
- ارتقای تعامل مدرسه و خانواده (کد ۱۰)
- برگزاری کارگاه آموزشی مهارت‌های زندگی (خصوصاً خودآگاهی)، شناسایی نقاط قوت و ضعف دانش‌آموزان (کد ۱۱)
- تهیه تراکت و بروشور در مورد انواع رشته‌های تحصیلی، پیش‌نیاز آن، شغل مرتبط با آن در آینده بازار کار و ... و قرار دادن آن در اختیار دانش‌آموز و نصب در بولتن (کد ۱۱)
- تهیه و توزیع محتوای با کیفیت بالا بین همکاران و دانش‌آموزان (کد ۱۱)
- آگاه‌سازی و آموزش والدین و دانش‌آموزان در مورد رشته‌های تحصیلی، دانشگاه‌ها، شرایط منطقه بازار کار یک رشته و امکانات منطقه برای انتخاب رشته مورد نظر (کد ۱۲، ۱۴، ۱۷، ۲۴)
- برگزاری کارگاه‌های آموزش خانواده برای بالا بردن سطح آگاهی خانواده‌ها و همسو شدن با استعداد و علاقه فرزندشان و نظر مشاور (کد ۲۳)
- انتخاب همیار مشاور جهت کمک به مشاور به‌ویژه در اطلاع‌رسانی‌ها مثل آزمون و غیره (کد ۱۴)
- انجام اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی برای والدین به دلیل دخیل بودن نظرات آنان در انتخاب رشته (کد ۱۸)
- نامحدود کردن قدرت انتخاب دانش‌آموز برای مطالعه در مورد رشته‌ها یا شرکت در کارگاه‌ها جهت تجربه کردن توانایی و استعداد های خود (کد ۲۱)
- دعوت از اساتید مجرب برای آشنایی با مشاغل مختلف و حضور آنان در مدارس (کد ۲۴)
- توجیه مدیران و کادر مدرسه دخیل در این فرایند نسبت به جدیت این موضوع (کد ۲۵)
- نظارت کافی و اصولی (کد ۱)
- اتخاذ تدابیری برای تدریس بخش سوم کتاب کار و فناوری نهم توسط مشاوران (کد ۱)
- چندمرحله‌ای کردن فرم بازدید چه در سطح ناحیه و چه در سطح استانی (کد ۲)
- ارزیابی چند آیتم خاص در هر مرحله از بازدید (کد ۲)
- افزایش مدت زمان لازم برای تکمیل نمونه‌برگ‌ها توسط دانش‌آموزان (کد ۱۱)
- الگوگیری از سیستم آموزش و پرورش کشورهای پیشرفته‌ای مثل ژاپن جهت بهبود هدایت تحصیلی (کد ۱۳)
- پیشنهاد تغییر زمان هدایت تحصیلی تا پایان اسفندماه (کد ۱۴)
- معطوف نکردن هدایت دانش‌آموزان به سال نهم و هدایت آن از همان ابتدای سال تحصیلی (کد ۱۸، ۲۲)
- امکان تغییر رشته در سال‌های ۱۱ به ۱۲ در گروه‌های فنی حرفه‌ای و کار دانش (کد ۱۹)
- پیشنهاد انجام بازدیدهای آشنایی با انتخاب رشته قبل از پایه نهم (کد ۲۱)

تقویم اجرایی، نظارت و ارزیابی

- پیشنهاد برگزاری کارگاه‌های مشاغل به صورت مفصل قبل از آزمون‌های رغبت سنجی (کد ۲۱)
- پیشنهاد انجام رغبت‌سنجی طی چندین مرحله (مثلا شروع سالتحصیلی و پایان سالتحصیلی) (کد ۲۱)

براساس جدول فوق توصیف کدهای باز اولیه مستخرج از مصاحبه با ۲۵ نفر پیرامون راهکارهای لازم جهت بهبود وضعیت تحقق شاخص‌های طرح هدایت‌تحصیلی از دید ذیربطان آموزشی بدون تفکیک آن‌ها به تعداد ۹۱ کد احصا گردید که برخی از آنها شامل «نظارت کافی و اصولی، اتخاذ تدابیری برای تدریس بخش سوم کتاب کار و فناوری نهم توسط مشاوران، حل مشکلات سامانه هدایت‌تحصیلی و اجبار استفاده گسترده آن، توجه ویژه بر چگونگی اجرایی کردن شیوه‌نامه با توجه به سند تحول بنیادین، مشارکت تمامی عوامل به ویژه همراهی اولیا، توجه به عواملی از قبیل علاقه دانش‌آموز و استعداد و شناخت صحیح از رشته‌ها و بازار کار جهت فراهم ساختن امکان موفقیت دانش‌آموزان، اطلاع‌رسانی از ابتدای سال تحصیلی و تاکید بر اهمیت موضوع، ایجاد دسترسی به عملکرد دانش‌آموزان در فایل مشاوران برای اولیای محترم، اضافه نمودن اطلاعات تماس تلفنی اولیا و دانش‌آموزان در کارتابل یا فایل مشاوره، استقبال قوی از اردو و بازدیدها، استفاده از فیلم‌های تهیه شده از این مراکز و بارگذاری در سایت مدرسه و استفاده در کلاس‌های درسی، چندمرحله‌ای کردن فرم بازدید چه در سطح ناحیه و چه در سطح استانی، ارزیابی چند آیتم خاص در هر مرحله از بازدید، استخدام نیروی مشاور بر اساس نیاز موجود، تخصیص بیشترین سهم امتیازات به دانش‌آموز، تجهیز اتاق‌های مشاوره مطابق با استانداردهای حرفه‌ای و ...» بود.

بحث و نتیجه گیری

در پاسخ به سوال اول پژوهش بخش کمی یافته پژوهش نشان داد میانگین نمره دیدگاه ذیربطان امور آموزشی در خصوص میزان تحقق تمامی شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی (اهداف، ارکان و وظایف، ملاک‌ها و عوامل، منابع، امکانات و تجهیزات، فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی و تقویم اجرایی، نظارت و ارزیابی) از میانگین نمره نظری به‌طور معناداری بیشتر است. به‌طوری‌که از هفت گویه بررسی شده در این زمینه، میانگین تمامی گویه‌های شاخص اهداف طرح هدایت‌تحصیلی بالاتر از میانگین نظری می‌باشد. بنابراین از دیدگاه ذیربطان آموزشی مورد مطالعه، میزان تحقق تمامی شش شاخص طرح هدایت‌تحصیلی بالاتر از حد متوسط ارزشیابی می‌شود. یافته پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش (Sazemane sanjesh Amozeshi (2018) در زمینه عدم توازن در توزیع دانش‌آموزان در رشته‌های موجود و همچنین تمایل و گرایش شدید به رشته‌های نظر، با (Ahadi (2017) Cited by Rezaei Madani et al (2019) در زمینه توجه ناکافی دانش‌آموزان درباره هدف آزمون‌های توانایی و رغبت و نامناسب بودن بازه زمانی اجرای آزمون‌ها و محول کردن اجرای آزمون به افرادی غیر از خود دانش‌آمو، با (Abedini et al (2017) در زمینه وجود آسیب شدید اجتماعی در کشور، با نتایج پژوهش (Talezari et al (2018) که نشان داد میانگین دانش‌آموزان دارای هدایت تحصیلی، بالاتر است و هدایت‌تحصیلی نقش مؤثری در رضایت از رشته تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم دارد. با نتایج پژوهش (Crisan et al (2015) که نشان داد دانش‌آموزان در مورد فرصت‌های شغلی آگاهی کمی دارند، انتظاراتشان از آینده با دانش و توانایی‌هایشان ارتباطی ندارد، یک برنامه شغلی منسجم ندارند، با نتایج پژوهش (Radult (2013) که نشان داد دانش‌آموزان گرایش‌های شغلی نادرستی داشته و در زمینه شفاف‌سازی منافع، توانایی‌ها، ارزش‌ها، درک عواملی که در برنامه‌ریزی تحصیلی و شغلی آنها نقش فعالی دارند؛ نیازمند خدمات راهنمایی شغلی و حرفه‌ای فوری هستند، با نتایج پژوهش (Rezaei Madani (2018) در زمینه وجود فاصله میان دستورالعمل ابلاغی وزارتخانه تا اجرای صحیح آن، با تحقیق (Nazari (1997) که نشان می‌دهد از استعدادهای دانش‌آموزان در فرایند هدایت‌تحصیلی ارزیابی دقیقی به عمل نمی‌آید. همچنین با یافته‌های (monshi (2010)؛ (Idrisi (1997)؛ (Nazari (1996) که معتقدند ملاک نمرات درسی

به‌عنوان ملاک هدایت تحصیلی، ملاکی ناکارآمد محسوب شده و قابلیت پیش‌بینی دقیق موفقیت تحصیلی در رشته آینده را ندارد، با نتایج پژوهش علمی و همکاران (۲۰۱۷) که نشان داد در طرح هدایت تحصیلی به اصول هدایت تحصیلی توجه کافی نمی‌شود. با نتایج پژوهش‌های (Rezaei Madani (2018) و (Kosari (2016) که نشان داد که برنامه هدایت تحصیلی در چند سال اخیر کارآمدی لازم را نداشته و به‌عقیده کارشناسان و صاحب نظران آسیب‌های فراوانی را موجب شده است و با نتایج پژوهش (Nasimi (2016) و (Heidari (2022) که نشان دادند آزمون‌های توانایی و رغبت طولانی بوده و باعث خستگی جسمی و ذهنی و پاسخگویی بدون دقت و تمرکز دانش‌آموزان به مواد آزمون شده است، با نتایج پژوهش (Tahmasebzadehsheikhlar et al (2022) که معتقدند انتظارات دانش‌آموزان، اولیا، مشاوران، دبیران، مدیران و کارشناسان هدایت‌تحصیلی در مولفه‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی نوین بیشتر از ادراکات آنان می‌باشد؛ یعنی طرح مورد نظر نتوانسته رضایت گروه ذیربط، ذینفع و ذیصلاح را تأمین نماید. بنابراین از اهداف خود فاصله دارد؛ با نتایج پژوهش (Nazari (1996) و (Ahmadi, 2015) که معتقدند از استعدادهای دانش‌آموزان در فرایند هدایت‌تحصیلی ارزیابی دقیقی به‌عمل نمی‌آید. بنابراین اهداف طرح هدایت‌تحصیلی به درستی محقق نمی‌شود، ناهمسو می‌باشد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که از آغاز زندگی اجتماعی بشر، افراد وقتی با مشکلات روبرو می‌شدند، از کسانی که ذی‌صلاح می‌دانستند و به آنان اعتماد داشتند، کمک می‌خواستند و از ارشاد و راهنمایی آنان برای حل مسایل و مشکلات خویش بهره می‌جستند و هیچ‌وقت بشر بی‌نیاز از مشاوره نبوده است و از مشاوره صحیح در معرض آسیب قرار نگرفته است. مشاوره و راهنمایی خواستن از افراد شایسته نه تنها امری درست، بلکه برای حیات مادی و معنوی، اصلاح فکر و رفتار خویش، لازم و ضروری است. بنابراین وجود مشاور در مدرسه به عنوان فرد ذی‌صلاح در فرایند هدایت‌تحصیلی و حتی مشکلات رفتاری، نگرشی، انگیزشی و غیره از ضروریات است و به‌منزله فرد امین و تکیه‌گاه برای دانش‌آموزان تلقی می‌شود. بنابراین توجه به راهنمایی‌های دلسوزانه و همراه با دوراندیشی آنان می‌تواند در پیشبرد اهداف تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان موثر باشد؛ اما مصوب نبودن سیاست‌های مشخص و برنامه‌های مدون در مورد نحوه خدمات راهنمایی و مشاوره در دوره‌های مختلف تحصیلی، عدم هماهنگی بین طرح هدایت تحصیلی با سایر طرح‌های مورد اجرا در مدارس، ناکافی بودن وسایل و ابزار شناخت دانش‌آموزان و محل مناسب برای مشاوره در مدارس، عدم توازن بین تعداد دانش‌آموزان و مشاوران، ناکافی بودن تخصص و مهارت مشاوران و کمبود تجارب علمی آنان، عدم همکاری کارکنان و مسئولان مدرسه با مشاوران و عدم همکاری خانواده‌ها با مشاوران مدرسه باعث شده‌اند که درحال حاضر، جزئیات راهنمایی و مشاوره به نحو احسن در سیستم آموزش و پرورش کشور ایران ارائه نشود و برنامه ریزی آموزشی در این زمینه از انسجام کافی برخوردار نباشد.

در تبیین دیگر این یافته می‌توان گفت که پیشرفت و رشد دانش‌آموزان در زمینه‌های مختلف تحصیلی، شغلی و شخصی-اجتماعی و همچنین آینده خدمات روان‌شناسان و مشاوران در جامعه و مدرسه، به توانایی عملکرد نظام مشاوره‌ای مدارس و توانمندسازی مشاوران بستگی دارد. سال‌های متوسطه دوره‌ای است که دانش‌آموز به کشف آنچه که در آینده برای آنها در نظر گرفته شده است نایل می‌شوند؛ راهنمایی و مشاوره تحصیلی مقدمه‌ای بر راهنمایی حرفه‌ای و شغلی دانش‌آموزان در آینده محسوب می‌شود؛ بنابراین هر نوع راهنمایی و مشاوره غیرحرفه‌ای می‌تواند نتایج نامطلوبی به‌دنبال داشته باشد و ریشه بسیاری از آسیب‌های اجتماعی و بسیاری از دل‌مشغولی‌های جوانان و نوجوانان از عدم راهنمایی تحصیلی صحیح نشات می‌گیرد. به‌عبارت دیگر انتخاب رشته دوران متوسطه، یکی از انتخاب‌های مهم و اثرگذار در زندگی است. انتخابی که جهت بسیاری از اتفاقات و فعالیت

های زندگی دانش آموزان را تعیین می‌کند. امروزه به دلیل پیشرفت سریع علوم و فنون و نیاز کشورها، به نیروی انسانی متخصص، بانشاط، علاقمند و کارآمد، به‌علاوه سخت‌تر شدن رقابت‌های بازار کار و تأمین مخارج، اهمیت انتخاب رشته‌ای که فرد را راضی و خشنود نموده و به او امکان فعالیت ارزشمند و هماهنگ با شخصیتش بدهد، بیشتر شده است. انتخاب رشته تحصیلی در دوره دبیرستان، مقدمه انتخاب رشته دانشگاهی و آموزش عالی و در نتیجه انتخاب شغل است. به همین دلیل باید رشته‌ای را برگزید که با تمام ویژگی‌های شخصیتی و روحی و همچنین امکانات و فرصت‌های فرد مطابقت داشته و آینده او را از نظر درآمد و بازارکار، رضایت شغلی، محیط کاری مناسب و ... تأمین کند. این امر صرفاً از طریق انتخاب رشته تحصیلی مناسب مقدور خواهد بود.

در پاسخ به سوال اول پژوهش بخش کمی یافته پژوهش نشان داد براساس پست سازمانی (مدیر، دبیر و مشاور مدرسه) افراد ذیربط، میزان تحقق شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی با همدیگر تفاوت دارند. بالاترین اختلاف میانگین در تمامی شاخص‌های طرح هدایت‌تحصیلی بین دو پست سازمانی دبیر با مشاور بود؛ به‌طوری‌که مشاوران مدارس در تمامی شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی دارای بیشترین میانگین بودند و میزان تحقق و اجرای شاخص‌های هدایت‌تحصیلی را نسبت به سایر افراد ذیربط (مدیر و دبیر) بهتر و موثرتر ارزیابی کرده بودند. در تبیین این یافته می‌توان گفت از آنجا که مسئولیت اجرای طرح هدایت‌تحصیلی در مدارس برعهده مشاورین مدارس می‌باشد و همیشه هم‌گله‌مندند که زحمات آنان در مدارس دیده نمی‌شود؛ لذا امکان دارد مشاوران محترم با تعصب و سوگیری خاص به مساله بنگرند و میزان تحقق طرح را بالاتر از حد واقعی ارزیابی کنند تا از این طریق میزان فعالیت خود را در مدارس، بهینه و عاری از مشکلات جلوه دهند و واقعیت‌های میدانی را به خوبی نشان ندهند.

در پاسخ به سوال دوم پژوهش در بخش کیفی، یافته‌های پژوهش در زمینه نحوه و کیفیت تحقق شاخص‌های طرح هدایت‌تحصیلی، نشان داد که تمامی شاخص‌ها از دید ذیربطان آموزشی (مشاوران مدرسه) در مرحله اجرا دارای نقاط قوت کم و نقاط ضعف بسیاری هستند. این یافته با نتایج پژوهش‌های اغلب پژوهشگران از جمله Tahmasebzadehsheikhlar et al (2022) در زمینه وجود شکاف بین ادارکات و انتظارات دانش‌آموزان، اولیا، مشاوران، دبیران، مدیران و کارشناسان هدایت‌تحصیلی در مولفه‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی، با Nazari (1996) و (Ahmadi, 2015) در زمینه عدم ارزیابی دقیق از استعدادهای دانش‌آموزان در فرایند هدایت‌تحصیلی، با (Nasimi (2016) و Heidari (2022) در زمینه طولانی بودن آزمون‌های توانایی و رغبت و باعث خستگی جسمی و ذهنی و پاسخگویی بدون دقت و تمرکز دانش‌آموزان به مواد آزمون شدن، با (Kosari و Rezaei Madani (2018) و (2016) در زمینه ناکار آمدن بودن برنامه هدایت تحصیلی در چند سال اخیر، با (monshi (2010)؛ Idrisi (1997)؛ Nazari (1996) در زمینه ملاک بودن نمرات درسی به‌عنوان ملاک ناکارآمد در فرایند هدایت تحصیلی و عدم قابلیت پیش‌بینی دقیق موفقیت تحصیلی در رشته آینده، با (Abedini et al (2017) در زمینه ایجاد یک آسیب شدید اجتماعی در کشور، با (Moradi & Akhavan Tafti (2012; cited by Abedini Baltork, 2022) وجود همبستگی مثبت و معناداری میان رضایت دانش‌آموزان و علاقه شخصی و همبستگی منفی و معناداری میان رضایت دانش‌آموزان و کیفیت خدمات مشاوره‌ای و نحوه انتخاب رشته، همسو می‌باشد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که جوامع امروزی به این نتیجه رسیده‌اند که کارآمدترین عامل تولید، یعنی انسان، می‌بایست دارای دانش، شایستگی، خلاقیت و ظرفیت‌های اخلاقی بوده که چنین انسانی باید تا حد زیادی در نظام آموزشی پرورش یابد؛ پس برای رسیدن به چنین منظوری کل نظام آموزشی باید دارای سطح بالایی از کیفیت باشد (Rezeanu, 2011). اعتقاد بر این است که پیشرفت ملت‌ها با منابع انسانی تعیین می‌شود

و برای طبقات پایین‌تر و محروم از سرمایه در یک جامعه، آموزش و پرورش ابزاری مهم در تحرک عمودی و ارتقای کیفیت زندگی و ارتقای توان رقابتی محسوب می‌شود (Nuh, 2014; cited by Shirkarami et al, 2023). بنابراین وظیفه آموزش و پرورش فراهم کردن فرصت‌هایی برای هر دانش‌آموز جهت رسیدن به توانایی کامل خود در حوزه‌های آموزشی، حرفه‌ای، اجتماعی و عاطفی است (Lunenburg, 2010). رسیدن به این توانایی و ظرفیت مستلزم هدایت دانش‌آموزان به مسیر صحیح تحصیلی، حرفه‌ای، کسب مهارت‌های اجتماعی و پرورش صحیح عواطف می‌باشد. براین اساس تصمیم‌گیری درباره انتخاب شغل و حرفه یکی از مهم‌ترین و سرنوشت‌سازترین موضوعات در زندگی هر فرد به حساب می‌آید (Moraru, 2001). این تصمیم‌گیری زمانی عاقلانه و مناسب خواهد بود که فرد از توانایی‌ها و محدودیت‌هایش آگاه باشد و امکانات شغلی جامعه را بشناسد (Ahmadi, 2015). یکی از راه‌های رسیدن به این مهم، بهره‌مندی دانش‌آموزان از خدمات راهنمایی و مشاوره تحصیلی است. وجود تفاوت در هوش و استعداد، علایق و شخصیت بین انسان‌ها، هدایت تحصیلی-شغلی را در جامعه ضرورت می‌بخشد (Shafiabadi, 2003)؛ بطوریکه بخش عمده‌ای از اهداف آموزش و پرورش اهداف هدایت تحصیلی است؛ پس یافتن راهکارهای مختلف هدایت تحصیلی به تحقق اهداف هدایت تحصیلی آموزش و پرورش نیز کمک خواهد کرد (Kosari, 2016). از آنجا که یکی از اهداف تعلیم و تربیت در کنار دیگر اهداف، تسهیل رشد حرفه‌ای و هدایت شغلی افراد است و این هدف به ویژه در حیطه آموزش و پرورش و تا حدی آموزش عالی کشور قرار می‌گیرد، لذا باید کوشش نمود تا این امر به صورت سیستماتیک به اهداف از پیش تعیین‌شده خود برسد و راهنمایی تحصیلی-شغلی متناسب با ویژگی‌های فردی و نیازهای بازار کار حرکت کند (Babeli, 2015). از سویی دیگر باید توجه نمود که نداشتن آگاهی و علاقه به رشته تحصیلی موجب به وجود آمدن عدم تطابق بین آینده شغلی افراد با نیازها و انتظارات شده و عواقب سوء ناشی از این مسئله متوجه نظام آموزشی می‌گردد (Talezari et al, 2017). از این رو، ارائه راهکارهای موثر برای هدایت تحصیلی موجب ارتقاء نظام آموزشی و بازدهی بالای نیروی انسانی می‌گردد (Talezari et al, 2018).

در پاسخ به سوال سوم پژوهش در بخش کیفی، یافته‌های پژوهش در زمینه نحوه و کیفیت تحقق شاخص‌های طرح هدایت تحصیلی، نشان داد یافته‌های پژوهش نشان داد در شاخص ارکان و وظایف طرح هدایت تحصیلی، مضامین بیانگر راهکارهای لازم جهت بهبود عملکرد شامل «مشارکت تمامی عوامل به ویژه همراهی اولیا، توجه به عواملی از قبیل علاقه دانش‌آموز و استعداد و شناخت صحیح از رشته‌ها و بازار کار جهت فراهم ساختن امکان موفقیت دانش‌آموزان، بازنگری در سوالات آزمون‌های توانایی و رغبت، از نظر کمی و کیفی، خطای بالای دانش‌آموز در پاسخ‌دهی به هر دو آزمون و نداشتن دقت کافی به خاطر تعداد زیاد سوالات و وجود سوالات موازی و مکمل و ...» بودند.

یافته‌های پژوهش نشان داد در شاخص ملاک‌ها و عوامل طرح هدایت تحصیلی، مضامین بیانگر راهکارهای لازم جهت بهبود عملکرد شامل «تخصیص بیشترین سهم امتیازات به دانش‌آموز، افزایش سهم امتیاز بررسی‌های مشاوره‌ای در عملکرد تحصیلی، افزایش کف امتیازات لازم برای احراز شرایط، توجه ویژه به نقش آزمون‌ها در هدایت تحصیلی و محدود نکردن آن صرفاً به عملکرد تحصیلی، دقت در نمره‌دهی عاری از سوگیری از پیش تعیین‌شده و ...» بودند.

یافته‌های پژوهش نشان داد در شاخص منابع، امکانات و تجهیزات طرح هدایت تحصیلی، مضامین بیانگر راهکارهای لازم جهت بهبود عملکرد شامل «حل مشکلات سامانه هدایت تحصیلی و اجبار استفاده گسترده آن، اطلاع‌رسانی از ابتدای سال تحصیلی و تاکید بر اهمیت موضوع، ایجاد دسترسی به عملکرد دانش‌آموزان در فایل مشاوران برای اولیای محترم، اضافه نمودن اطلاعات تماس تلفنی اولیا و دانش‌آموزان در کارتابل یا فایل مشاوره،

استخدام نیروی مشاور بر اساس نیاز موجود، آموزش مستمر مشاوران به‌ویژه مشاوران تازه‌کار در خصوص هدایت‌تحصیلی و ...» بودند.

یافته‌های پژوهش نشان داد در شاخص فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی طرح هدایت‌تحصیلی مضامین بیانگر راهکارهای لازم جهت بهبود عملکرد شامل «توجه ویژه بر چگونگی اجرایی کردن شیوه نامه با توجه به سند تحول بنیادین، استقبال قوی از اردو و بازدیدها، تهیه فیلم‌های آموزشی از رشته‌های مختلف و بازار کار آن، استفاده از فیلم‌های تهیه شده از این مراکز و بارگذاری در سایت مدرسه و استفاده در کلاس‌های درسی، توسعه و تزاید رشته‌های هنرستانی و مطلوب‌سازی محیط و فضای آن‌ها، تشکیل بازارچه مشاغل در کنار هنرستان‌ها به منظور معرفی مشاغل جهت ورود بازار کار و ...» بودند.

یافته‌های پژوهش نشان داد در شاخص تقویم اجرایی، نظارت و ارزیابی طرح هدایت‌تحصیلی، مضامین بیانگر راهکارهای لازم جهت بهبود عملکرد شامل «نظارت کافی و اصولی، اتخاذ تدابیری برای تدریس بخش سوم کتاب کار و فناوری نهم توسط مشاوران، چندمرحله‌ای کردن فرم بازدید چه در سطح ناحیه و چه در سطح استانی، ارزیابی چند آیتم خاص در هر مرحله از بازدید، افزایش مدت زمان لازم برای تکمیل نمون‌برگ‌ها توسط دانش‌آموزان و ...» بودند.

براساس تحلیل یافته‌های پژوهش پیرامون شاخص طرح هدایت‌تحصیلی می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که میزان تحقق تمامی شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی از دید ذیربطان امور آموزشی بالاتر از حد متوسط؛ اما کیفیت و چگونگی تحقق آنها از دید ذیربطان آموزشی (مشاوران مدرسه) دارای نقاط قوت کم و نقاط ضعف بسیاری بودند. همچنین از دید ذیربطان امور آموزشی بالاترین میانگین اولویت تحقق شاخص‌های شش‌گانه طرح هدایت‌تحصیلی متعلق به شاخص منابع، امکانات و تجهیزات و پایین‌ترین میانگین متعلق به شاخص تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت بود. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که از دید ذیربطان امور آموزشی شاخص تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت، پایین‌ترین میزان تحقق را دارد و لازم است توجه جدی و اساسی نسبت به کیفیت اجرای تمامی شاخص‌ها به‌ویژه شاخص تقویم اجرایی، ارزیابی و نظارت شود تا بتواند رضایت نسبی را از دید افراد ذیربط کسب نماید. از این رو، براساس یافته‌ها و نتایج فوق و همچنین محدودیت‌های پژوهش حاضر به تفکیک هر شاخص در طرح هدایت‌تحصیلی می‌توان این پیشنهادهای کاربردی را توصیه کرد:

شاخص اهداف :

- از آنجا که در حال حاضر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در پایه‌های هفتم، هشتم و نهم در فرآیند طرح هدایت‌تحصیلی و انتخاب رشته مؤثر هستند و یافته‌های پژوهش هم موید این امر است؛ لذا پیشنهاد می‌گردد ضمن تدوین نظام جامع استعدادیابی و هدایت فرایندی و استقرار و اجرای آن از دوره پیش‌دبستان تا پایان متوسطه، برای شناسایی دقیق استعدادها، هدایت دانش‌آموزان، هدایت دانش‌آموزان در مسیرهای شناسایی‌شده و برنامه‌ریزی برای کمک به پرورش و شکوفایی استعدادها، مطابق ماده ۵ آیین‌نامه هدایت‌تحصیلی، ارتباط لازم بین این طرح و طرح شهاب برقرار شود و در امتداد و پوشش طرح شهاب و در راستای اهداف آن، هدایت‌تحصیلی به‌طور جدی از دوره ابتدائی آغاز و پرونده مشاوره شغلی-تحصیلی از همان دوره ابتدائی تشکیل و در پایه نهم در دوره اول متوسطه مشاوره تحصیلی به نتیجه نهایی برسد و حتی از پایه هفتم به‌صورت مرحله‌ای تا پایان پایه نهم ادامه پیدا کند. کما اینکه تجربه

سایر کشورها (آلمان) نیز نشان می‌دهد که طرح هدایت‌تحصیلی آنها از دوره ابتدائی به‌ویژه دوره دوم ابتدائی بوده و از دوره پیش‌دبستانی استعداد و رغبت‌سنجی آنها آغاز شده است.

پیشنهاد می‌شود تدوین و اعتباریابی ابزارهای معتبر و کوتاه‌سنجش استعداد و رغبت‌های دانش‌آموزان بر اساس مراحل رشدی آنها و همسو با نظام استعدادیابی و اجرای آزمون‌ها در چند مرحله و به‌صورت فرایندی، از دوره ابتدائی تا پایان متوسطه اول صورت گیرد؛ چرا که علایق دانش‌آموزان در سنین پایین‌تر برگرفته از قدرت تخیل آنان است تا قدرت تعقل؛ بنابراین از ناپایداری برخوردار است و ممکن است گاه گاهی علاقه آنان نسبت به مشاغل مختلف تغییر یابد. بنابراین داشتن یک پرونده مشاغل برای دانش‌آموزان از سنین و سال‌های اولیه تعلیم و تربیت می‌تواند کمک کننده باشد.

براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود به‌منظور آشنا کردن خانواده‌ها و دانش‌آموزان با ویژگی‌های شخصیتی، عاطفی، استعداد تحصیلی و ... توسط مشاور مدرسه و تکمیل آزمون‌های رغبت و توانایی، کارگاهی بدین منظور در سطح مدرسه طراحی و توسط متخصصین امر در زمینه هدایت‌تحصیلی اجرا گردد.

براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود ارزیابی دانش‌آموزان در هدایت‌تحصیلی صرفاً براساس عملکرد تحصیلی نباشد و نقش ویژگی‌های شخصیتی و آزمون‌های رغبت، استعداد و توانایی شخصی با اهمیت تلقی شده و توجه ویژه‌ای به آنها صورت گیرد.

براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود از آنجا که آزمون‌های رغبت و استعداد به صورت سیستمی و از طریق پرسشنامه است اولاً از پرسشنامه‌های جدید و به‌روزرسانی شده، دوم اینکه در کنار پرسشنامه از مصاحبه، مشاوره بالینی، مشاهده و ابزارهای دیگر برای پی بردن دقیق‌تر به علایق و ابعاد شخصیتی تک‌تک دانش‌آموزان استفاده شود. سوم اینکه در حین اجرای آزمون‌های غربالگری دقت لازم در صحت اجرای آن صورت گیرد تا برآورد دقیقی در این زمینه اتفاق بیفتد. گاهی مشاهده می‌شود نتیجه آزمون رغبت و توانایی با استعداد دانش‌آموزان متفاوت است و همخوانی لازم را ندارد؛ بنابراین باعث سردرگمی آنان می‌شود.

براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود از آنجا که علم و فناوری، اهداف، نیازها، اولویت‌ها، منابع و امکانات و محدودیت‌ها در حال تغییر هستند و طرح هدایت‌تحصیلی براساس دانش و فناوری، نیازها، اولویت‌ها، منابع و امکانات و محدودیت‌ها، اهداف موجود نگارش یافته است لازم است هر ۵ سال یک‌بار بازنگری در شاخص‌های شیوه‌نامه و سوالات آزمون‌های رغبت و توانایی از نظر کمی و کیفی براساس نیازهای آن زمان صورت گیرد.

شاخص ارکان و وظایف :

براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود در فرایند هدایت‌تحصیلی تمامی عوامل دخیل به‌ویژه اولیاء دانش‌آموزان مشارکت نمایند و نیازهای خاص و عوامل روانشناختی و عاطفی و روانی حرکتی دانش‌آموزان مورد توجه قرار گیرد؛ چراکه علیرغم دخیل بودن عوامل و ملاک‌های مختلف در فرایند هدایت‌تحصیلی، تصمیم‌گیرنده نهایی برای انتخاب رشته تحصیلی خود دانش‌آموزان و اولیاء وی می‌باشند و تصمیمات

بدون آگاهی و شناخت آنان از شرایط روحی و روانی، استعدادها و توانایی‌ها فرزندان خود می‌تواند پیامدهای جبران‌ناپذیری داشته باشد.

- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود به دلیل تعدد سوالات آزمون رغبت و توانایی، وجود سوالات موازی و مکمل و خطای بالای دانش‌آموز در پاسخ‌دهی به هر دو آزمون و نداشتن دقت کافی و همچنین غیر قابل فهم بودن سوالات آزمون رغبت، کلمات و جملات آن و ایجاد سردرگمی و شبهه در دانش‌آموزان، بازنگری لازم در آزمون‌های رغبت و توانایی به لحاظ همخوانی با سطح خوانش، توانش، درک و استتنباط دانش‌آموزان صورت گیرد.

- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود به انحاء مختلف چه به صورت آنلاین یا آفلاین یا در صورت امکان، حضوری مکانیزمی اتخاذ گردد به سوالات پیش‌آمده برای دانش‌آموزان و اولیاء، پاسخ دقیق و مشخص جهت هدایت و آگاه‌سازی آن صورت گیرد و در صورت لزوم مصاحبه شخصی و خانوادگی نیز با دانش‌آموزان در مورد آینده و مسیر تحصیلی و شغلی آنان صورت گیرد.

- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود به منظور دسترسی سریع دانش‌آموزان و اولیاء به عوامل اجرایی طرح هدایت تحصیلی یک کارگروه یا کمیته در موضوع هدایت تحصیلی با ترکیب عوامل تخصصی و فنی مدرسه (احیاء سیستم خبره) و با ظرافت بیشتر در هر مدرسه تشکیل گردد.

شاخص ملاک‌ها و عوامل :

- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود بازنگری در تخصیص امتیازها به فرایند هدایت تحصیلی صورت گیرد و اغلب افراد نمونه پژوهش به افزایش سهم امتیاز دانش‌آموز، شخصیت و توانایی وی و والدین نظر داشتند به طوری که معتقدند ضمن دخیل و سهیم بودن عوامل مختلف در فرایند هدایت و تعیین رشته تحصیلی، تصمیم‌گیرنده نهایی برای انتخاب رشته تحصیلی خود دانش‌آموزان و اولیاء وی می‌باشند. بنابراین اغلب مصاحبه‌شوندگان به تخصیص بیشتری سهم امتیازات به دانش‌آموز معتقد بودند.

- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود از آنجا که مشاوران مدارس بیشترین حجم درگیری با پرونده تحصیلی دانش‌آموزان را دارند و در جریان نتایج آزمون‌های مختلف دانش‌آموزان قرار دارند و به تبع آن شناخت بیشتری از دانش‌آموزان دارند بنابراین سهم امتیاز بیشتری به خدمات مشاوره‌ای و عملکرد مشاوران در فرایند هدایت تحصیلی اختصاص یابد.

- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود از آنجا که تعداد سوالات آزمون رغبت و توانایی طولانی و از سوی دیگر در قالب پرسشنامه است و پاسخگویی به این سوالات زمان‌بر و گاهی با واقعیت همخوان نیست از این رو توصیه می‌شود به منظور بررسی دقیق رغبت و توانایی دانش‌آموزان ضمن انجام مصاحبه در کنار پرسشنامه، آزمون‌های عملی نیز در مورد توانایی و استعداد دانش‌آموزان اخذ گردد.

- با توجه به اینکه هدایت تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس سه عامل عملکرد تحصیلی، بررسی‌های مشاوره‌ای و ظرفیت‌ها و محدودیت‌های منطقه‌ای صورت می‌گیرد، پیشنهاد می‌شود تمهیدات و نظارت لازم در خصوص کنترل کیفیت انجام تک‌تک این عوامل اتخاذ شود.

شاخص منابع، امکانات و تجهیزات:

- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود نظر به کمبود مشاوران در زمینه هدایت تحصیلی و نقش بسیار مؤثر مشاوران تحصیلی آگاه در هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان، لازم است تربیت مشاوران تحصیلی در دانشگاه فرهنگیان و دانشکده‌های روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه‌های معتبر کشور به‌منظور کادرسازی تخصصی و رفع مشکل کمبود نیروی مشاور و تخصیص نیروی مشاور به مدرسه‌های ابتدایی و متوسطه اول و دوم و توانمندسازی آنها در زمینه راهنمایی و هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان در اولویت قرار گیرد تا تمام مدارس دوره اول و دوم متوسطه مشاور تحصیلی در اختیار داشته باشند.
- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود از آنجا که تمامی فرایندهای هدایت تحصیلی به‌صورت سیستمی و سامانه‌ای (سامانه نماد) است و اغلب، این سامانه دچار مشکل است که امکان ورود را دچار مشکل می‌کند که خود مزید بر علت بی‌انگیزگی دانش‌آموزان و اولیاء در ورود به این سامانه است. بنابراین توصیه می‌شود مشکلات سامانه هدایت تحصیلی حل و تاکید و اجبار بر استفاده گسترده آن شود و همچنین دسترسی به عملکرد دانش‌آموزان در فایل مشاوران برای اولیای محترم نیز ایجاد گردد.
- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود در سامانه هدایت تحصیلی برخی اطلاعات و فعالیت‌ها از جمله اطلاعات تماس تلفنی اولیا و دانش‌آموزان در کارتابل یا فایل مشاوره به‌منظور دسترسی به اطلاعات دانش‌آموزان و اولیاء آنان برای مشاوران و سایر عوامل دست‌اندرکار و همچنین امکان دسترسی به عملکرد دانش‌آموزان برای اولیای محترم در فایل مشاوران و فرصتی هم برای مشاور در سامانه هدایت تحصیلی بعد از اعلام نتایج جهت راهنمایی دانش‌آموزان فراهم گردد.
- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود از آنجا که نظام آموزشی کشور ما متمرکز و تمامی فرایندها و فعالیت‌های هدایت تحصیلی در تمام مدارس و نقاط کشور یکسان می‌باشد لازم است برای مناطق کم‌برخوردار، منابع ویژه اجرایی از قبیل مدادکاغذی کردن آزمون به دلیل مشکل دسترسی به اینترنت و گوشی‌های هوشمند، لب‌تاپ و کامپیوتر و غیره در نظر گرفته شود تا به دلیل کمبود امکانات دسترسی دانش‌آموزان این مناطق از فرایند هدایت تحصیلی باز نمانند.
- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود به منظور افزایش توانمندی مشاوران قدیمی در زمینه تغییر و تحولات شغلی و تحصیلی و همچنین آگاه‌سازی مشاوران جدید با فرایند هدایت تحصیلی، آموزش‌های مستمر لازم پیرامون هدایت تحصیلی، اشتغال و بازار کار و غیره داده شود.
- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود تمهیداتی از قبیل ضرورت اضافه کردن برخی ایده‌ها و خلاقیت‌ها جهت سهولت برقراری ارتباط بهینه دانش‌آموزان با مشاور؛ استفاده از فناوری و توسعه منابع اطلاعاتی؛ استخدام نیروی مشاور بر اساس نیاز موجود؛ متناسب‌سازی امکانات مدرسه و دانش‌آموزان با امکانات و پیشرفت جامعه؛ فراهم ساختن بلانقص منابع، امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری لازم برای مشاوران مدرسه برای اجرای هرچه بهتر این شیوه نامه؛ تجهیز اتاق‌های مشاوره مطابق با استانداردهای حرفه‌ای و پاسخگویی و پشتیبانی کافی از مشاوران در هنگام بروز هر نوع چالش و غیره اندیشیده شود.

- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود تمهیداتی از قبیل آموزش و توانمندسازی آموزگاران ابتدایی و دبیران متوسطه، والدین دانش‌آموزان برای خلق موقعیت‌های بروز استعداد و علاقه‌های دانش‌آموزان و جلب مشارکت تمامی عوامل مدرسه‌ای، اداری، آموزشی، پرورشی، رسانه، خانواده و دستگاه‌های اجرایی ذیربط در مسیر هدایت تحصیلی صورت گیرد و تمامی این استعدادها و توانایی‌ها در پرونده هدایت تحصیلی دانش‌آموز از همان دوره پیش‌دبستانی و ابتدائی تا دوره متوسطه ثبت گردد.

شاخص فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی:

- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود تمهیداتی از قبیل تهیه فیلم‌های آموزشی از رشته‌های مختلف و بازارکار آن؛ استفاده از فیلم‌های تهیه شده از این مراکز و بارگذاری در سایت مدرسه و استفاده در کلاس‌های درسی؛ تشکیل بازارچه مشاغل در کنار هنرستان‌ها به منظور معرفی مشاغل جهت ورود بازار کار؛ استقبال قوی از اردو و بازدیدها؛ تدارک بازدید از هنرستان‌ها و دانشگاه‌ها؛ ایجاد بانک مشاغل در مدارس؛ تهیه و تدوین بانک اطلاعاتی تحصیلی و شغلی متناسب با مراحل رشدی دانش‌آموزان و ارائه اطلاعات به‌صورت فرایندی و گام‌به‌گام برای توانمندسازی آنها؛ تهیه تراکت و بروشور در مورد انواع رشته‌های تحصیلی، پیش‌نیاز آن، شغل مرتبط با آن در آینده بازار کار و ... و قرار دادن آن در اختیار دانش‌آموز و نصب در بولتن و تهیه و توزیع محتوای با کیفیت بالا بین همکاران و دانش‌آموزان اندیشیده و اجرایی شود.

- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود برنامه‌های تلویزیونی یا شبکه‌های اجتماعی با موضوع هدایت تحصیلی فرایندی و استعدادیابی برای آموزش و توانمندسازی خانواده‌ها و ایجاد تغییرات مثبت در باورها و نگرش‌های آنها در جهت اهداف مهم فرایند هدایت تحصیلی و انتخاب رشته بر اساس واقعیت‌ها و ویژگی‌های فرزندان و نه بر اساس باورهای غلط و نگرش‌های نادرست راه‌اندازی شود و همچنین به عدم رغبت دبیران یا رغبت کم آنان برای همکاری در فرایند هدایت تحصیلی دانش‌آموزان راهکارهای لازم براساس شرایط هر مدرسه ارائه شود.

- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود بستر و فضای برای آگاه‌سازی والدین از طریق توصیف کلی و ایجاد دید عمومی نسبت به رشته‌ها و آینده آنها به شکل مقتضی از رسانه‌های جمعی و شبکه‌های اجتماعی؛ یا دعوت از اساتید مجرب برای آشنایی با مشاغل مختلف و حضور آنان در مدارس؛ برگزاری کارگاه آموزشی مهارت‌های زندگی (خصوصاً خودآگاهی)، شناسایی نقاط قوت و ضعف دانش‌آموزان؛ غنی‌سازی آموزش در حوزه مشاوره شغلی و آگاه‌سازی دانش‌آموزان و اولیا و همسو شدن با استعداد و علاقه فرزندان و نظر مشاور و آگاه‌سازی و آموزش والدین و دانش‌آموزان در مورد رشته‌های تحصیلی، دانشگاه‌ها، شرایط منطقه بازارکار یک رشته و امکانات منطقه برای انتخاب رشته مورد نظر و غیره ایجاد گردد.

شاخص تقویم اجرایی، نظارت و ارزیابی:

- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود نظارت کافی و اصولی بر فرایند هدایت تحصیلی چه در سطح مدرسه و چه در سطح ناحیه صورت گیرد. به‌طوریکه در برخی مواقع نمونه‌برگ‌ها توسط خود

- مشاوران، مدیران یا توسط اولیا به خاطر طی شدن صوری فرایند اداری و فشار بیشتر برای پر شدن و خالی نماندن سیستم تکمیل می‌گردد.
- براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود فرایند بازدید چه در سطح ناحیه و چه در سطح استانی چند مرحله‌ای شود و در هر مرحله از بازدید چند آیتم خاص ارزیابی شود و همچنین آزمون رغبت و توانایی طی چندین مرحله (مثلا شروع سال تحصیلی، وسط و پایان سال تحصیلی) اجرا شود.
 - براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود زمان و فرصت هدایت تحصیلی تا پایان اسفندماه تغییر و مدت زمان لازم برای تکمیل نمون‌برگ‌ها توسط دانش‌آموزان افزایش یابد. زمان اختصاص یافته برای تکمیل نمون‌برگ‌ها کافی نیست و در این مدت زمان، دانش‌آموزان یا تکمیل نمی‌کنند که مدیران و مشاوران یا اولیا مجبور به تکمیل آن می‌شوند یا اینکه با تعجیل و سرسری تکمیل می‌کنند که خیلی جدی گرفته نمی‌شود.
 - براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود امکان تغییر رشته در سال‌های ۱۱ به ۱۲ در گروه‌های فنی حرفه‌ای و کاردانش وجود داشته باشد؛ چرا که دانش‌آموزان برخی مواقع بالاجبار یا به دلیل فشار خانواده‌ها هدایت می‌شوند و در پایه‌های بعدی تغییر رشته تحصیلی می‌دهند که انرژی و انگیزه آنها را از بین می‌برد که یا ترک تحصیل می‌کنند یا بی‌انگیزه و بی‌هدف ادامه می‌دهند و دیگر اینکه هدایت تحصیلی دانش‌آموزان به سال نهم معطوف نگردد و هدایت آن از همان ابتدای سال تحصیلی باشد.

منابع

- Abedini, Kh; Barzegar-e-Fafroi, Kazem; Dehghani, Marzieh. (2017). Investigating factors affecting students' educational guidance to prevent imbalance in academic fields. First National Conference on Social Harms, University of Mohaghegh Ardabili «In Persian».
- Abedini, Kh. (2017). Designing an educational guidance model for secondary school students' major selection based on data-based theory. Master's thesis. Faculty of Educational Sciences and Psychology, Yazd University, Iran «In Persian».
- Abedini Baltork, M. (2022). Analysis of interpretive structural model of factors affecting the choice of technical and vocational university. *Journal of Educational Planning Studies*, 11(21), 1-15. doi: [10.22080/eps.2022.22524.2073](https://doi.org/10.22080/eps.2022.22524.2073) «In Persian».
- Ahmadi, S (2015) Investigating the relationship between incorrect educational guidance and students' academic decline. Third National Conference on Sustainable Development in Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Studies, Soroush Mortazavi Islamic Research, Tehran, Iran «In Persian».
- Akram Dehghani, M; Ariafar, S; Rezvani, T; Ghasemi, F (2017) The impact of individual differences on students' success rate. Fifth National Conference on Strategies for the Development and Promotion of Educational Sciences, Psychology, Counseling and Education in Iran, Association for the Development and Promotion of Basic Sciences and Technologies, Tehran «In Persian».
- Akram Dehghani, M; Mirtahereh Bazi-ol-Rai; T; Podineh Moghadam, T (2017) The role of individual differences in the emergence of different thoughts in society. The 8th International Conference on Psychology and Social Sciences. Tehran, Mehr Eshraq Conference Company «In Persian».
- Arfai, K; Akbari, A; Alavi, S; Majd, H (2008) Interest in studying midwifery and its related factors among students of Tehran Universities of Medical Sciences. *Journal of Knowledge and Health*. 3(2): 28-3 «In Persian».

- Askari Sarkhanani, T; Ranjbar Kaleebi, M. (2018). Investigating the effect of educational guidance on choosing a major appropriate to students' abilities. The fourth scientific research conference from the teacher's perspective, Minab city education management «In Persian».
- Azizi, N M. (1998). Education and the Labor Market: Preparing Youth with Skills and Quality. Journal of Social Sciences and Humanities, Shiraz University, 20(1):58-70 «In Persian».
- Bagherifar, M; Ebrahimi Shahroudi, K; Ebrahimzadeh Poudineh, M; Fanoudi, Z (2017) Psychology and the impact of individual differences on the success rate of individuals. Second National Conference on Humanities, Tehran, Farzanegan Knowledge Development Company, «In Persian».
- Bakhshi, (2014) Investigating the factors affecting creativity and innovation on organizational entrepreneurship. Conference on Change Management in Organizations with a Behavioral Science Approach, Tehran, Iranian Intelligence Force Institute «In Persian».
- Heidari, N (1401) Educational Guidance; Challenges and Solutions, Roshd Madrasah Farda, 19 (2): 30-31 «In Persian».
- Educational-Career Guidance Planning Council. (2016). New Educational Guidance Implementation Manual. Ministry of Education, Islamic Republic of Iran «In Persian».
- Elmi, A.; panji, S.; abdollahi, D. (2017). Pathology of Educational Guidance and Prioritization of its Factors in Secondary School Students. Iran and world new researches in psychology and educational sciences law and social science, Tehran, 18 may 2017. ISC96170-12802.
- Eskandari, P. (2017). Challenges of educational guidance and passing on these challenges. Iran and world new researches in psychology and educational sciences law and social science, Tehran. 18 may 2017. ISC 96170-12802.
- Ghasemi Umaslan Sofli, S; Dadras Khalidi, F (2015). The impact of teachers' relationships and emotional interaction on students' academic achievement. The Second International Conference on Behavioral Sciences and Social Studies, Istanbul, Vira Capital Institute of Idea Managers «In Persian».
- Hashemi, H. (2004). New approaches in career guidance and counseling. The first conference on the role of career guidance and counseling in the labor market, University of Isfahan «In Persian».
- Idrisi, N (1997) Investigating the implementation problems in the process of educational guidance of secondary school students in the new system of Yazd city. Research project report, Yazd, General Directorate of Education of Yazd Province «In Persian».
- Karamdoost, N A; Zandvanian, A; Abolghasemi, M (2006). Designing appropriate models for guiding the education of secondary school students. Journal of Psychology and Educational Sciences, 38(1&2): 25 «In Persian».
- Kowsari, M (2016) Evaluation of criteria and the process of choosing a field of study for high school students, Master's thesis, Allameh Tabatabaei University, «In Persian».
- Lunenbug, F. C. (2010). Communication: The process, barriers, and improving effectiveness. Schooling, 1(1), 1-11.
- Mohammadi, R (1998). A study of the opinions of students and counselors of the new system about the effect of the academic and career planning course on increasing students' academic and career awareness. Master's thesis. Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Isfahan, Iran «In Persian».
- Mazlounian, S; Koti, M (2018). The effect of using technology, self-directed learning on students' academic performance. The 6th Scientific Research Conference on Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Damages of Iran, Tehran, Association for the Development and Promotion of Fundamental Sciences and Technologies «In Persian».
- Manshi, F. (2010). Investigating the factors affecting the choice of educational branches (theoretical and skills) of male and female students. Research project report. Tehran: Institute for Educational Studies «In Persian».
- Mahrati, Y; Hassani Rad, P S. (2016). Investigating the impact of innovation speed on performance (Case study: companies located in growth centers and Mashhad Science and Technology Park). The Fourth International Conference on Accounting and Management with a Modern Research Science Approach, Tehran, Arghavan Iranian Communication Company «In Persian».

- Naeni, H. (2017). Investigating the impact of skill mismatch on unemployment rate in Iran. Master's thesis. Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran «In Persian».
- Nazari, A. (1996). Studying the effect of the educational guidance plan on guiding students of the new system to the theoretical branch in the education of the 9th district of Arak, Master's thesis. Islamic Azad University, Arak Branch, Iran «In Persian».
- Navarii, K (2016). Investigating the relationship between counseling and guidance with students' academic achievement. *Journal of Psychological Studies and Educational Sciences*, 2(1): 4. «In Persian».
- Rezapour, S; Shafiee, Rooh-e-H (2014). Factors affecting students' choice of field of study. First International Conference on Political Epics (with an Approach to Middle East Developments) and Economic Epics (with an Approach to Management and Accounting), Roudehen, Islamic Azad University, Roudehen Branch «In Persian».
- Rezaei madani, m; Kalantari Hormozi, H and Naeimi, E. (2019). Investigating the process of modern educational guidance from the perspective of school counselors. *Quarterly Journal of Counseling and Psychotherapy Culture*, 10(39): 27-48 «In Persian».
- Rezeanu, O. M. (2011). The implementation of quality management in higher education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 1046-1050.
- Rostami, M (2018), The role of educational technology in teaching and learning of students. The Sixth Scientific Research Conference on Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Damages of Iran, Tehran, Association for the Development and Promotion of Fundamental Sciences and Technologies «In Persian».
- Samiei, F; Akrami, N; Kaykhosro K, Mehdi; and Golkian, M (2017) Investigating the effect of job role models on career responsibility, career path discipline, and ineffective professional thoughts of students, *Quarterly Journal of Counseling Research* (64): 1-18 «In Persian».
- Sarvi, H. , Tari, G. , & Hosseinzadeh, O. A. (2025). Designing an optimal model to improve entrepreneurship education by focusing on weaknesses in the educational system. *Journal of Educational Planning Studies*, 14(27), 46-72. doi: 10.22080/eps.2025.28089.2291 «In Persian».
- shirkarami, J. , faghihi, A. , & mohammadi naeeni, M. (2024). A Qualitative Study of the Education Status of Deprived Areas with an Emphasis on Primary Schools. *Journal of Educational Planning Studies*, 12(24), 206-231. doi: 10.22080/eps.2024.22357.2067 «In Persian».
- Sohn, B. C. (2011). The effect of accounting comparability on earnings management (working paper). Hong Kong: City University of Hong Kong.
- Sohrabi, E; Sadeghi, Gh; Jadavi, H. (2017). Study of educational guidance and its related challenges. Scientific research conference on strategies and solutions for improving quality in education, educational management of Minab city «In Persian».
- Soltani Parshakfati, N; Rajee, R. (2018). The role of evaluation on the motivation of academic achievement of students of Payam Noor University, Qeshm International Center. The Sixth National Conference on Sustainable Development in Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Studies, Tehran, Mehr Arvand Institute of Higher Education «In Persian».
- Souzandeh, M; Mojared, M. (2016). Presenting a dynamic system that suggests educational guidance for students' success in choosing a field of study using the CBR technique. International Conference on New Horizons in Basic Sciences and Engineering, Tehran «In Persian».
- Tahmasbzadeh Sheikhlar, D; Jafari, E; Mir-Arab Razi, R (2012), Quality Assessment of Components of Modern Educational Guidance Plan Based on Kano Model, *Educational and School Studies*, 11 (3): 358-309 «In Persian».
- Talezari, M. (2016). Investigating the factors affecting the educational and career guidance of teachers in the new secondary education system of Shahrood city. The Second International Conference on Information and Communication Technology and Management «In Persian».
- Talezari, M; Hosseinai, A; Aghababaei, Z. (2018). The role of academic guidance in satisfaction with the field of study in high school students. Fifth International Conference on Psychology, Educational Sciences and Lifestyle «In Persian».

- Tariq, Kh. (2002). *Technology Management: The Secret to Success in Competition and Wealth Creation*. Translated by Kamran Bagheri. Tehran: Payam Matan «In Persian».
- Torunoğlu, Hayriye; Gençtanırım, Dilek. (2015). The perceptions of school counselors about the counseling and guidance programs of vocational high schools. *Social and Behavioral Sciences*, 174, 368.
- Zandipour, Tayyebeh. (2003). *Educational and Career Planning*. Tehran: Publishing Company «In Persian».